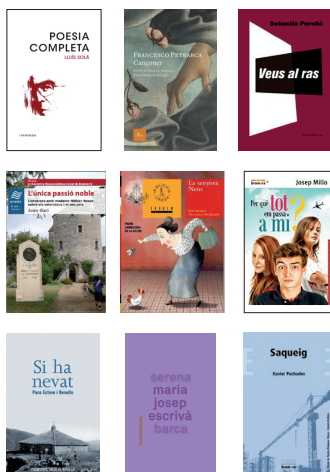

Premis de la Crítica de l'AELC 2017

AELC
ASSOCIACIÓ D'EScriptors
EN LLENGUA CATALANA

Quaderns Divulgatius, 57

Premis de la Crítica de l'AELC 2017

AELC
ASSOCIACIÓ D'EScriptors
EN LLENGUA CATALANA

Barcelona, 2017

Aquest cinquanta-setè Quadern Divulgatiu de l'AELC està patrocinat per

 Generalitat de Catalunya
Institució de les Lletres Catalanes

© dels autors

Primera edició: setembre de 2017

Dipòsit legal: B 20685-2017

ISSN: 1885-2734

*Edita: Associació d'Escriptors en Llengua Catalana
Canuda, 6, 5è (Ateneu Barcelonès) 08002 Barcelona*

E-mail aelc@escriptors.cat <https://www.escriptors.cat>

Realització: Insòlit, Barcelona

Impressió: Insòlit-La Impremta Ecològica, Barcelona

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, llevat d'excepció prevista per la llei. Dirigiu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar fragments d'aquesta obra.

Sumari

PREMI JOSEP MARIA LLOMPART DE POESIA «CAVALL VERD»

Poesia completa. Lluís Solà

13

L'anhel d'un dual impossible

Simona Škrabec

20

El mandat òrfic

Victor Obiols

23

Quietud i mobilitat poètica

Carles Morell

28

Secret i immensitat

Manuel Castaño

PREMI RAFEL JAUME DE TRADUCCIÓ POÈTICA «CAVALL VERD»

Cançoner de Francesco Petrarca. Miquel Desclot

33

Petrarca

Jaume Cabré

36

El bell Petrarca de Desclot

Jordi Llavina

39

Ja heu llegit el *Cançoner*?
Olga Parra i Ordaz

PREMI DE LA CRÍTICA CATALANA DE NARRATIVA

Veus al ras. Sebastià Perelló

47

Sebastià Perelló
o els ecos de la conversa: *Veus al ras*
Maria Bohigas

52

La demolició de la personalitat
Ponç Puigdevall

55

Tria personal: *Veus al ras*
Josep Maria Ripoll

PREMI DE LA CRÍTICA CATALANA DE POESIA

Poesia completa. Lluís Solà

PREMI DE LA CRÍTICA DELS ESCRITORS VALENCIANS D'ASSAIG

L'única passió noble. Joan Garí

61

Un país de ensayo
Antonio Cabrera

66

*L'única passió noble. Converses amb madame Mähler-Besse
sobre els valencians i el seu país de Joan Garí
Enric Balaguer*

68

*Joan Garí i la croada contra l'assaig adulterat
Sixto Ferrero*

PREMI DE LA CRÍTICA DELS ESCRIPTORS VALENCIANS

DE LITERATURA INFANTIL

La senyora Neus. David Navalón (il·lustr. Ada Sinache)

77

*La senyora Neus
Marc Rodríguez Juanola*

PREMI DE LA CRÍTICA DELS ESCRIPTORS VALENCIANS

DE LITERATURA JUVENIL

Per què tot em passa a mi? Josep Millo

81

*Per què tot em passa a mi?
Josep Miquel Bausset*

PREMI DE LA CRÍTICA DELS ESCRIPTORS VALENCIANS DE NARRATIVA

Si ha nevat. Paco Esteve

85

*Si ha nevat, èpica de la muntanya valenciana
Enric Balaguer*

87

Si ha nevat: el declivi dels senyors de la neu
Felip Pineda

90

Que no deixi de nevar
Pau Vidal

PREMI DE LA CRÍTICA DELS ESCRIPTORS VALENCIANS DE POESIA

Serena barca. Maria Josep Escrivà

95

Maria Josep Escrivà o el do de l'aigua escrita
Susanna Rafart

98

Norai d'amar
Mercè Climent

101

El centre de la intel·lecció
Francesc Parcerisas

PREMI DE LA CRÍTICA DELS ESCRIPTORS VALENCIANS DE TEATRE

Saqueig. Xavier Puchades

107

Xavier Puchades. Fundido a negro
Òscar Brox

111

Saqueig: la corrupció distanciada

Xavier Aliaga

114

Saqueig, una realitat esperpèntica

Clàudia Serra

PREMI JOSEP MARIA LLOMPART DE POESIA

«CAVALL VERD»

Poesia completa

(Edicions de 1984)

Lluís Solà

JURAT: Ramon Guillem, Bernat Joan i Marí, Maria Llopis, Pere Antoni Pons i Fanny Tur Riera.

L'anhel d'un dual impossible

L'Avenç, núm. 422, abril de 2016

Simona Škrabec

S'edita en un sol volum la *Poesia completa* de Lluís Solà, que aplega tota la seva obra poètica des del 1958 fins a l'actualitat. Un volum de més de mil pàgines, encapçalat per una reflexió sobre «Paraula i poesia».

«...una vegada el dual ha desaparegut de la consciència lingüística occidental», diu Lluís Solà en l'assaig introductori al volum en el qual ha reunit la seva poesia completa, i m'arrenca un somriure realment sincer. No ha pas desaparegut, el dual...

Però anem a pams. En aquest sospir hi ha un anhel que no és pas fàcil de descriure. El poeta parla del desig de trobar un interlocutor que pugui entendre el missatge sense residu, d'un diàleg tan dens en el qual el contacte de tu a tu creï una comunitat a part, un canal de comunicació en el qual només hi hagi l'espai per a l'emissor i el receptor, com si es tractés d'una comunitat secreta i tancada, impenetrable. El dual, en el fons és això, és una estructura gramatical que ve carregada amb la promesa que tu i jo, que els «nosaltresdos», podem establir una aliança que ens aïlli de tots els altres, que ens permeti pensar-nos a part,

que ens permeti veure'ns units en un jou on només hi hagi espai per aquell que diu i aquell altre que l'escolta.

La meva llengua materna preserva el dual en l'ús quotidià. En cada parella de gots en una taula, en les dues cadires en un racó o en els dos amants que parlen a través d'un poema, arreu, els eslovens comptem primer només fins a dos i separem aquesta unitat de totes les altres possibles combinacions. I és cert que em, produeix un plaer intens poder traduir de tant en tant algun poema a aquesta llengua meva, un pèl petita i plena d'aquestes nocions que associem amb els temps ja esvaïts. Em diverteixo intensament quan puc donar a un verb la seva forma en dual i pensar, sense marge de dubte, que aquí només hi ha lloc per a dos. Sento llavors que he aconseguit transformar un missatge indefinit en aquell format que hauria hagut de tenir sempre: tu i jo, units, separats dels altres, únics.

Però el dual, com tantes altres estructures, no és mera gramàtica ni consisteix en unes quantes regles fàcils d'aprendre, sinó que té la capacitat d'obrir les possibilitats d'un món diferent, de fer-nos pensar per què pensem el que pensem i per què veiem el que veiem: jo sempre compto un i dos i tot just després veig la multitud, no puc ignorar cap parella, per mi, aquesta circumstància existeix com una forma verbal, com una terminació dels substantius, i no puc eliminar-la en cap de les llengües en les que pugui pensar. La categoria hi és, ha fet arrels, no la puc pas esborrar, la meva lupa per mirar el món porta la noció del dual incorporada.

Per això entenc tan bé el desig de l'impossible que conté una remarca de Lluís Solà. Havíem tingut una categoria tan útil, ens diu el poeta, i ens l'hem deixada perdre. Estem fermats a la comunitat amb la qual compartim les nostres paraules i a través de les paraules assumim tot allò

que aquestes paraules alberguen, sovint sense pensar, sovint ben irreflexivament.

La llengua, a qui pertany? Pertany a una comunitat, ja que és evidentment un mitjà compartit. Però la comunitat, es pot pensar com un tot? O bé només la podem pensar i visualitzar com un conjunt de veus individuals, d'usos individuals i insubstituïbles que constantment refan i modifiquen el bagatge que els connecta? És o no és així? Si partim d'aquesta premissa, llavors es pot afirmar que només hi ha llengües vives, és a dir, que només tenim accés a aquelles paraules que, encara que siguin preservades com unes lletres sobre un suport arqueològic, algú ara mateix ben present, ben viu, les pot llegir, comprendre, interpretar i desxifrar, utilitzar.

No hi ha, doncs, cap justificació possible per pensar que la llengua tingui una existència més enllà d'aquest continu d'ús. La llengua no es pot congelar ni existeix sense nosaltres. Per això la llengua tampoc no té cap nucli inaccessible i immutable als canvis. La llengua és un contacte constant, una comunicació ininterrompuda. La duresa de la nostra fràgil existència lingüística és precisament aquesta: ens perdem dins la nostra pròpia llengua. La llengua que més estimem i dominem ens resulta sovint tan estranyament forana perquè en ella també tot flueix, tot es modifica, no hi ha certeses. Estem immersos en un procés constant de fixació de significats, d'atribuir emocions concretes a sons concrets i intentem fixar-los en aquestes parelles indestructibles, com si el so i allò que representa també poguessin construir-se un dual a part, que el significat i el significat poguessin ser soldats en una sola cosa, indivisible, indestructible. No és pas així, és dolorosament evident.

La llengua és política. La llengua és el resultat d'un acord, d'un acord que mai es clou, sinó que cal renovar-lo

amb cada intent. M'han entès? Els he convençut? Tinc algun adepte disposat a seguir la meua pròpia petja en l'ús d'aquestes paraules compartides?

El somni inherent a aquesta obertura excessiva que la llengua guarda en la seva pròpia naturalesa és el desig de poder fixar fermeses, de poder extreure les paraules i aïllar-les perquè no participessin constantment en aquesta lluita per imposar-se. Si fos així, les paraules clarament superarien els seus usuaris, perquè les paraules tenen més memòria que no pas nosaltres, poden guardar per sempre allò que a nosaltres se'ns esmuny. I és cert, poden, però l'accés a aquest saber acumulat en les paraules també ens és pràcticament vedat. Només una pacient feina de desenterrar el que ha quedat esborrat pot donar-nos alguna certesa de tot allò que ja no coneixem, que ja no ens resulta familiar, a aquelles maneres de pensar que ens resulten massa estranyes per compartir-les. En aquests llocs que anomenem paraules hi ha certament sempre molt més del que podem intuir.

Per això la poesia no és mai un lloc plàcid. El poema no ens protegeix mai de l'entorn, sinó que, al revés, ens força a mirar les paraules als ulls. El poeta ens força a entendre'l. El poeta qüestiona l'ús de paraules que no susciten ja cap pregunta, vol reobrir les ferides, enfocar el dolor, el plaer, la incertesa i el consol. La poesia vol ser sempre testimoni.

I alhora, la poesia també vol ser diàleg perquè no es pot testimoniar res sense la capacitat de transmetre. Cal obrir-se cap a la profunditat, cal mirar com si busquéssim l'accés al nivell molecular. Allò que sembla a ull nu una superfície llisa (la paraula) és tan complex com l'estructura que uneix els àtoms de totes les estructures visibles i tangibles. Cal, doncs, cavar dins de les mateixes seguretats que fan que

les muntanyes semblin muntanyes i els rius, rius. Amb això, el món es torna incert, sense remei.

Lluís Solà és conscient de la seriositat de la seva empresa: «Aquest pruner / que es mor progressivament / de la impossibilitat / de viure. Aquesta absència»... És això, sí, del que estem parlant, d'aquesta obertura que mai pot ser tancada, d'una absència que creix a cada pas. Com més aguda la consciència, més agut és també el dolor per la manca d'aquestes últimes seguretats.

Solà intenta expressar aquest desconsol per la impossibilitat d'assolir la totalitat, de les coses tancades, finites i acabades. L'anhel com l'actitud davant del món és poc freqüent en poesia catalana i en cas de Solà (Vic, 1940), aquesta obertura extrema cap al desig inassolible queda atrapada en un indret a mig camí, entre dos mons, dues tradicions fins i tot, entre el sud vivaç i el nord espiritual. En aquest dens i llarg llibre de poesies reunides falta ja a primera vista la simple alegria mediterrània de voler viure. Però alhora Solà tampoc no pot renunciar a fruir de la mera presència del món com una exclamació, com pura alegria, com un veritable *locus amoenus*. Els paisatges, la gent, les emocions, tot, exhala aquí una harmonia terrenal, però alhora tan intensa que en aquestes circumstàncies el cel es desdibuixa, es fa simplement innecessari. L'anhel d'alguna cosa més, d'una potència, d'una tensió més gran de la «simple» vida humana es va formulant una i una altra vegada, però mai no pren aquella guspira que podria encendre una foguera. El desig de transcendència és expressat ja sense confiar que sigui estrictament necessari. Per fer aquell pas caldria potser renunciar a allò que ja tenim, i aquesta renúncia pesa, el món és tan bell, és tan bo. Com ofegar la gratitud de viure i veure i entendre, això últim sobretot? En nom de què, de qui, abandonar el goig de ser, de simplement poder ser?

Qualsevol possibilitat de transcendir les circumstàncies es transforma així en una possibilitat impossible, en un espai fins i tot poc atractiu. Ja no sabem com passar cap a aquells altres horitzons.

L'absència d'un eixamplament de la mirada humana es fa tan evident en la poesia de Solà perquè aquest poeta es nega a acceptar-la. Tants altres ho han fet. Tenim la poesia d'experiència i els correlats objectius es cultiven des de fa dècades sense intenció d'evocar res més que la densa xarxa de relacions que ens empresonen als altres. Som com aquell calamar, devorat per l'inefable, del qual es mofava Gabriel Ferrater: un calamar sobre el plat d'un restaurant, tallat a rodanxes, desposseït de la seva bellesa. És així com llegim, rient, rient-nos amb llàgrimes amargues de la nostra immensa i incurable solitud. Som éssers sense dual, sense interlocutor.

Solà escriu amb un ímpetu de jovencell perquè ha de fer-nos comprendre a tots que l'anhel no és un espai inabastable, sinó que en tot aquest desig que ens impulsa hi ha la necessitat de trobar un tu, abastar les condicions d'un diàleg, poder transmetre a algú tota aquesta bellesa, i el saber acumulat. Costa trobar un poeta, i més avui, que pugui assumir les tares del món com si fossin petites imperfeccions sense importància, uns sotrats en un camí mal pavimentat i mentre sempre ens va dient que seria imperdonable perdre'ns la vista, el paisatge.

La poesia de Solà revela –finalment– d'on deu haver sorgit tota aquesta energia i generositat que ha anat dispensant al llarg de la seva llarga vida. Tenim un poeta que HI creu. I no cal que intenteu definir què exactament substitueix aquest pronom feble...

Les contradiccions que ha reunit aquest poeta, les porta com un llast inevitable, amb orgull, però no són unes

contradiccions excessives perquè, en lloc de renegar de res, Lluís Solà qüestiona. No vivim en una era que pogués assumir aquesta obertura de voler buscar la totalitat i mostrar a cada pas com n'és d'impossible. El dual sí que ha estat expulsat de la consciència dels occidentals, potser el poeta, tanmateix, té raó.

El mandat òrfic

Ara. Ara Llegim, 30 d'abril de 2016

Victor Obiols

Més que mai, en una època segrestada per la tecnologia i el fals déu mercat, en què la representació de la realitat sembla reduïda a la foto de la *selfie* i al so comprimit de l'MP3, i el domini de la imaginació és envaït constantment per eslògans de l'estultícia i la banalitat, consignes vulgars de consum alienant, més que mai, avui necessitem la poesia, la poesia veritable que és feta de la paraula de l'home, que és feta d'una veu, de tantes veus com pot contenir un poeta lliure i savi, aquell que en fa un conglomerat nítid i màgic. Una obra com la de Lluís Solà ens mostra el camí, o, si més no, un dels camins. Una poesia que és una fita enriquidora –com algú va descriure amb expressió feliç– en el paisatge bategant de la nostra llengua poètica. ¿La natura cobra vida, o bé s'encarna en la paraula poètica? Qui imita qui? Es tracta d'una màquina creativa molt ben engreixinada, fins al punt que els versos sembla que brollen com un doll de font muntanyana, rics i frescos, intensos i perdurables.

Fresc mític de paraula nodridora

Però anem a pams. De vegades la maduresa, i àdhuc la vellesa, sorprèn el poeta amb una exuberància inesperada (W. B. Yeats o Wallace Stevens en serien casos paradigmàtics en el món anglosaxó). I així ha estat amb Solà, alabada sigui la nostra deessa tutelar: la llengua! Ell que creia haver de ser poeta d'obra breu... però aquí és on es revela l'element mediúmnic. Ho diu en el cant V de *Vetlla l'hivern*: «...i amb poder aspre ens ha parlat la veu, / no sabem d'on, si del no-res o de la terra, / si de dins l'ànima o de fora l'ànima, / i en lloc de calma hi ha esdeveniments.»

Com en un fresc mític de paraula nodridora, Solà ens mena a re-conèixer tots els ets i els uts del món i de l'home. Sovint a partir d'un motiu aparentment nimi extret de la natura crea una atmosfera altament simbòlica i clou en una sentència poètica esclatant que et deixa estabornit. El combat difícilment acaba fent taules. Hi ha una lògica poètica que roda i gira amb una energia imponent. La complicació a partir de poetitzacions que parteixen d'elements naturals porta a dilemes, problemes, axiomes, perplexitats i resultats que són de vegades de caràcter moral, o filosòfic («entre bellesa i dolor»). Com un minaire, il·luminat i pacient alhora, no fa sinó trobar carboncles i lluïssors de tota mena, en doll inexhaurible. El discurs neix, i mor, i reneix, en un riu verbal insadollable. Hi és tot: l'elegíac, el salmista, el visionari, l'increpador, el líric pur, el filòsof, l'orant, el foll, el savi: el demiürg. Un *dramatis personae* exuberant! Sobta l'absència gairebé absoluta de noms propis, topònims i referents literaris. L'alquimista ha decantat tot el que és real i tot allò experimentat en un flux de poesia neta. La fluència natural duu les in-fluències incorporades.

Es tracta d'un poeta que s'ha ensenyat a si mateix i que amb una finor i un rigor extraordinaris ens dóna ara la seva summa poètica, una obra magna que ens acompanyarà sempre. Carles Camps i Mundó diu: «Sembla que la veu de Solà, com el cant sorgit de la gorja minúscula del rossinyol que sent en un dels poemes, en sigui un element més que no n'altera l'ordre [...]. Com el cant de l'ocell, una petita veu, la del poeta, que canta la identitat humana sencera». Clou l'obra poètica així: «Aquestes paraules fràgils / que hem arrabassat / del captiveri», ja que hem d'anar més enllà, ja que som «un alè arrelat a no sabem quin astre», descobrim que la volada és màxima, l'alenada, còsmica. Els exegetes, quan apareguin, ja parlaran de les eines emprades. Jo ara en ressaltaria algunes: la interrogació (en monòleg, en diàleg...), la formulació (vers curt, vers llarg, càntic, versicle...), la meditació (existencial, vital, moral), la revelació (il·luminada o «prosaïtzada»), sempre tot amb l'oïda afinada, on l'emparaulament és sempre un emmusicament. Prop de la meravella. Perquè Lluís Solà ha anat, amb inspiració allerada i pura, lucidesa i coratge, a abeurar-se a «la font que raja al centre de la flama».

Quietud i mobilitat poètica

El Punt Avui. Cultura, 15 de maig de 2016

Carles Morell

Lluís Solà és un dels poetes més importants que tenim al país. Nascut a Vic l'any 1940, s'ha mogut entre la poesia i el teatre durant tota la vida.

Com a dramaturg, Lluís Solà ha dut a escena obres de Strindberg, d'Èsquil i de Brossa, i també ha estrenat obres pròpies. Ha muntat moltes obres relacionades amb la poesia. És el fundador del Centre Dramàtic d'Osona i cofundador de la revista *Reduccions*. En el seu vessant de traductor, ha girat al català obres d'autors com ara Kafka, Handke, Rilke, Rimbaud, Pound i Pessoa. Com a assagista, va publicar *La paraula i el món* (*L'Avenç*, 2013), un volum que recopila anàlisis molt lúcides sobre la seva gran obsessió, la poesia. Sobre la paraula, per tant, el món, i l'home que sempre hi ha al mig: el pont indispensable. En aquest assaig Lluís Solà aborda tant la poesia catalana diguem-ne assentada (Verdaguer, Maragall, Bartra i Espriu) com la d'autors tan importants com propers en el temps respecte de nosaltres (Bauçà, Sampere), fet que dóna compte del coneixement que Solà té pel que fa a la tradició i també a l'actualitat.

El tarannà de Lluís Solà és reflexiu, d'una expertesa que es tradueix en quietud –potser en contenció madura, quan toca– i més aviat diria que en respecte reverent; i en el focus de les atencions quan pren la paraula (sempre que pot, de l'oralitat a l'oralitat, sense micròfon), perquè la seva veu, en tots els sentits, té una presència que fa que tot el que hi ha al voltant emmudeixi i obri bé les orelles.

Lluís Solà ha conreat la poesia, el teatre, l'assaig i la traducció. Però del que cal parlar en aquest moment és sobretot de la poesia, perquè Solà acaba de publicar, a 75 anys, la seva magna *Poesia completa*, que reuneix tots els títols que havia anat publicant fins ara (en total, 1.056 pàgines). Això sí: en aquest volum hi ha ni més ni menys que 42 llibres que fins ara eren inèdits, i que fora d'aquesta obra completa, per tant, són introbables.

El mètode i les peripècies editorials de Solà són ben interessants. El primer, el mètode, el resseguiré; les peripècies les deixo de banda. Fins ara Solà havia publicat el seu corpus poètic en volums que compendiaven diversos títols, en general. L'any 1975 Lumen va editar-ne el primer volum: *Laves, escumes*, que contenia els llibres *Finisterre*, *La pell d'Orestes*, l'homònim *Laves, escumes*, *Indicis, vestigis* i *Eloneida*. Després d'aquest conjunt va arribar *L'herba dels ulls* (1993), que és l'únic volum que correspon pròpiament a un sol llibre; el va editar Cafè Central. A partir d'aquí Solà va fer públics tres volums centrals en la seva obra: el primer, *De veu en veu: obra poètica I* (1960-1999), va sortir el 2001; *L'arbre constant: obra poètica II* (1994-2000) va sortir el 2003; i aquests dos van anar seguits de l'esplèndid *Entre bellesa i dolor: obra poètica inèdita*, que es va publicar al cap d'uns quants anys, el 2010, en què també va sortir el darrer llibre que el lector tenia a l'abast fins ara: *Al llin-dar de l'ara*.

Aquesta manera de publicar deixa entreveure unes quantes coses. En primer lloc, el tarannà de què parlava: Solà no té pressa, no busca l'èxit personal, viu lluny de la centralitat de Barcelona, treballa (amb) la llengua de la comunitat. En segon lloc, aquest mètode canvia les relacions convencionals que s'estableixen entre les parts d'un llibre i el llibre en qüestió.

Un dels elements importants en un llibre de poesia és que cada vers pugui tenir un pes en el poema, i que al seu torn cada poema tingui sentit al costat dels que té al costat. A més, cada poema hauria de tenir un sentit dins la part del llibre on es troba i cada part hauria d'establir un diàleg amb la resta de seccions. Hi ha un diàleg que es va fent gran, unes relacions que s'expandeixen, des del vers al llibre passant per les parts del llibre i cada poema que forma cada suite. En Solà, això passa d'una altra manera. No se'l pot llegir així perquè en els seus volums aquesta divisió no la trobem. No hi ha una relació llibre-parts del llibre sinó de volum-llibres que conté el tal volum. Això no pot passar desapercebut al lector, precisament perquè condiona la recepció i la lectura de la seva obra. A més, cada volum té una extensió molt diferent de la majoria de llibres de poemes que es publiquen: la densitat és major i ens arriba en espais més dilatats de temps.

Sigui com vulgui, aquest tipus de publicació per volums en Solà té tot el sentit del món, perquè el que ell ha fet és certament una *obra*, en el sentit francès del terme. Una obra poètica no pas acumulativa, sinó arquitectònica, que vol dir ben travada, unitària, coherent, cohesionada i conseqüent en què cada poema, cada part de llibre, cada llibre tenen una funció dins del conjunt i serveixen per fer camí i constatar (o bé fer possible) una evolució.

El procés d'escriptura de Solà es nodreix tant de la quietud com de la mobilitat. Podríem dir que és una *emergència quieta*, en paraules de Vinyoli. Perquè Solà passeja cada dia d'una a tres hores. I mentre passeja, escriu. És a dir que la seva poesia neix del moviment, però busca allò essencial i inamovible que transmet la natura viva i mòbil, i que el poeta sap captar amb ull viu. D'aquí surten dos tipus de poemes: els breus, i els que Solà anomena cants, de tirada llarga.

Lluís Solà és un autor constant que ha treballat intensament tota la vida. Només cal fer un cop d'ull a la seva *Poesia completa*. És de les més properes a la música que hi ha en la literatura catalana. S'obri per on s'obri té un ritme sempre marcat, fàcilment detectable, que fa que els versos caminin, tinguin vida. En definitiva, d'una banda hi ha una aposta clara per l'oralitat, una defensa aferrissada dels orígens de la poesia; però per l'altra hi ha una condensació, un pòsit de lectures, un solatge cultural, un ofici i una intuïció que requereixen, com requereix la bona poesia, la relectura. A la poesia de Solà cal tornar-hi i tornar-hi, i sempre ens dirà el que som i (ens) qüestionarà. Ens portarà a ell mateix, ens portarà als seus poetes de capçalera, ens portarà a nosaltres mateixos.

Potser algú pensarà que Solà ha estat un poeta dins la seva torre de vori. Mai. Malgrat la magnitud i la consistència de la seva obra. Ben al contrari, ha participat en tots els actes públics, conferències, manifestacions, hagudes i per haver, de la ciutat de Vic. És un home compromès amb la realitat, de la qual considera que ha de néixer la poesia, i a la qual considera que ha de tornar (malgrat l'embruïament i la seducció que ens brinda, que podrien no semblar-ho).

He començat dient que Solà és un dels millors poetes que tenim. Ho reitero. I penso que cal que la seva obra rebi

els reconeixements que es mereix, el primer dels quals és ser llegida. Només em queda agrair a Solà la feina feta, la tasca ingent de tota una vida dedicada a la poesia i a la reflexió. I a Josep Cots, l'editor, haver fet possible una obra que materialment és magnífica i que ha estat feta amb molta cura. El resultat és excel·lent. Llegim Lluís Solà. Llegim-lo. Perquè «Del cim del tot del silenci / llança l'ocell el so.»

Secret i immensitat

El País. Quadern, 8 de juny de 2016

Manuel Castaño

Lluís Solà (Vic, 1940) reconeix dos períodes en la seva activitat poètica, l'un de 1958 a 1994, i l'altre, de 1998 fins ara. Durant el primer va publicar només mitja dotzena de títols. A la primera dècada del 2000, en diferents reculls, va treure 20 títols més. Tot això representa, aproximadament, el 40% de la *Poesia completa*, que incorpora 42 llibres inèdits. En total, un miler i escaig de poemes, una proesa en un temps en què es publiquen poemaris que gairebé es poden llegir sencers en el temps que dura la presentació. Una qüestió a dilucidar és si en els últims anys ha experimentat una explosió creadora, o bé si es tracta només de la plasmació de temes esbossats anteriorment, o concebuts, si més no, en la ment del poeta; en tot cas, el resultat no fa la impressió de ser fruit de l'entusiasme improvisador sinó tot el contrari.

La quantitat, certament intimidadora, seria irrellevant si no se'n pogués destacar al mateix temps la qualitat. Del llenguatge, abans que res, precís i fulgurant, i dels versos, impecables. De cop i volta, aquest volum s'imposa al lector de poesia com un dels que el pot acompanyar al llarg de

tota la vida, com ho fan els de Josep Carner o Joan Vinyoli, Luis Cernuda o Jorge Luis Borges, per esmentar uns autors prou diferents; fins a cert punt inexhauribles, reclamen la relectura pausada que en descobreix virtuts i estableix relacions entre passatges allunyats.

Es tracta d'una obra molt ambiciosa, i a desgrat d'espantar definitivament el lector que cerca només alguna mena de confort verbal, convé parlar de poesia filosòfica. Aquí el poema no és solament un text compost a partir de determinades convencions retòriques; és un instrument de coneixement. En el pròleg, que és tot un assaig introductori, afirma: «La poesia ha de manifestar l'existència custodiant-ne el secret i la immensitat».

Dues característiques criden de seguida l'atenció: la despersonalització i la presència constant de la natura. Com passa sempre en un poema, hi ha algú que parla, sovint emboscat en la primera persona del plural; però no tant algú a qui parla, algú identificable, només la incommensurable suma dels seus lectors potencials. I de què parla no es pot concretar en un índex perquè parla de tot, de tot el que és o ens és donat, de l'ésser tal com el percebem; no tant en un intercanvi de sentiments o en una elucidació de raons com en una constatació. En aquests poemes les coses s'esdevenen; és com si la veu del poeta pretengués limitar-se a fer de portaveu d'aquesta realitat que l'inclou i alhora el transcendeix.

Pel que fa a la natura, és omnipresent, ja que és entre muntanyes, boscos i rius, no pas en escenaris urbans, on la consciència de l'home es meravella i es realitza. «Aquest soroll de fulles remogudes / no són els passos de cap viant / ni el fresseig fràgil de la sargantana, / ni el vent, ni l'aigua, ni la boira, / són els peus del desig / que flueix i s'afanya / i torna, panteixant, / i davant l'infinit s'atura».

L'extensió, tant dels llibres com dels poemes, és variable, però n'hi ha de dues menes principals: els que concentren una impressió o una reflexió en pocs versos, i molt curts, que acaben adquirint un to enigmàtic, i els que anomena «cants», que s'expandeixen com les branques d'un arbre, i acumulen imatges, divagant aparentment, fins a alguna conclusió que pot molt bé ser un immens interrogant. La llarga trajectòria de Solà, com a traductor, dramaturg, assagista i divulgador —és obligat esmentar la seva activitat com a director de la revista *Reduccions*—, culmina en aquest volum que demostra que és, sobretot, un gran poeta.

PREMI RAFEL JAUME DE TRADUCCIÓ POÈTICA

«CAVALL VERD»

Cançoner

de Francesco Petrarca

(Editorial Proa)

Miquel DescLOT

JURAT: Ramon Guillem, Bernat Joan i Marí, Maria Llopis, Pere Antoni Pons i Fanny Tur Riera.

Petrarca

Ara, 24 de novembre de 2016

Jaume Cabré

Voldria parlar d'un esdeveniment literari que no ha de passar desapercbut, sobretot ara que el col·lectiu Pere Quart està en plena i lloable campanya per evitar el disbarat de treure o deixar en mínims ridículs la literatura com a matèria d'estudi de secundària. Hem pogut llegir un seguit d'articles en què gent rellevant parla de la importància que ha tingut en la seva formació aquella professora que li va regalar un llibre o li va oferir un consell de lectura o...

La literatura la fan els escriptors i els traductors i l'escampen els traductors, els editors i els lectors entusiasmats... Doncs bé: un poeta de primera fila com és Miquel Desclot ens acaba de regalar (no es pot dir de cap altra manera) la traducció del *Cançoner* de Petrarca. És a dir, de tota la producció poètica que Francesco Petrarca va escriure no en llatí sinó en llengua vulgar. Miquel Desclot, a més de traduir el *Cançoner*, n'ha fet l'edició i una presentació molt acurada. Tot plegat, publicat per Edicions Proa. La meva felicitació més efusiva a l'editorial i al traductor. Fa temps, la mateixa editorial havia publicat un gruíx de poemes del *Cançoner* traduïts també per Miquel Desclot. Però ara,

després de molts anys de feina, l'edició és íntegra i editada també amb el detall impagable de mostrar la versió original en una pàgina i la traducció a l'altra.

Ara que s'acosta Sant Jordi (ho dic mirant-me el calendari amb una certa laxitud), aquesta publicació n'ha de ser una notícia destacada. M'ha traït el subconscient: fa temps que no sovintejo el gènere de l'article i fa temps, també, que cada Sant Jordi em vénen ganes d'escriure quatre coses que, coses que passen, no acabo escrivint; aprofito ara l'avinentesa per dir les quatre coses. Per a mi Sant Jordi s'ha convertit en un espectacle desconcertant en què la premsa i els altres mitjans de comunicació han sabut convertir la diada en una cursa, cosa que suposa un guanyador. La dada que s'empaita com a fonamental és quin és el llibre més venut i, per tant, qui és el «guanyador», i no ens adonem que no hi ha guanyadors; si de cas, els guanyadors són els lectors, els llibres, i, quasi sempre però no de manera exclusiva, la literatura. Això darrer ho dic perquè molta gent compra llibres no literaris que són tan llibres com roses són les roses siguin del color que siguin. El miracle de Sant Jordi és la munió de gent al carrer per causa del llibre. L'admiració sincera dels forasters que veuen una mobilització brutal per tot el país a causa del llibre. Per tot el país. El guanyador i la notícia que jo buscaria és aquella noia que per primer cop es decideix a comprar un llibre de poesia; el guanyador i la notícia és l'home que no gosa apuntar-se al Club de Lectura del barri però per primer cop regala una novel·la a la dona que, cada cop que va al Club, en torna entusiasmada. I també és notícia aquella editorial petita que treu dues novetats al mercat i han fet curt i demanen desesperadament si en algun racó del magatzem els queden exemplars. Aquests són els miracles i els guanyadors. Tant de bo els periodistes (i els mitjans que els llancen al carrer

a fer números) poguessin anar a la caça d'aquests miracles. I retorno al miracle amb què he començat: Francesco Petrarca, Miquel Desclot i Proa. A la contracoberta d'aquesta magnífica edició hi ha un text del qual reproduiré algunes coses que m'han encuriós. Per exemple, en català tenim tres traduccions en vers, íntegres, de la Divina Comèdia : la d'Andreu Febrer (del segle XV) i al segle XX o XXI la de Josep Maria de Sagarra i Joan F. Mira; i, incompleta, la de Verdaguer i Callís. Dels Sonets de Shakespeare tenim, ja al segle XX o XXI, les traduccions íntegres, en vers, de Carme Montoriol, Gerard Vergés, Salvador Oliva i Txema Martínez, i seleccions de Morera i Galícia i Joan Triadú. Però amb Petrarca ningú s'hi havia animat tot i ser, el *Cançoner*, el llibre que més profundament ha marcat durant segles la poesia occidental. La feina de Miquel Desclot és descomunal: en vers i rimades respectant fidelment l'esperit de l'original (com podem comprovar examinant la versió en toscà). Són 366 poemes de diverses formes, estructurat com un cicle anual on el poeta parla d'una història d'amor i penediment. El text de la contracoberta acaba així: «No podem saber com hauria estat la lírica occidental sense la poesia de Petrarca, però es fa molt difícil imaginar Shakespeare, Leopardi, Mallarmé, Ungaretti, Celan, Riba o Foix sense l'obra que finalment Miquel Desclot ofereix als lectors catalans».

Un gran regal, el cançoner de Francesco Petrarca. Un gran regal, la traducció d'aquest gran poeta que és Miquel Desclot. Ni a Petrarca ni a Desclot ningú no els obligava a fer-ho. Ho han fet, deixant-hi bocins de vida, perquè ells han volgut. La literatura és sempre un regal de l'escriptor al lector. És una eina de formació de l'individu, un instrument d'ajut a la introspecció a més d'una font de plaer. Que ningú no ens la tregui dels plans d'estudi.

El bell Petrarca de DescLOT

Ara, 30 de gener de 2017

Jordi Llavina

El professor i amic Joan Solà –el doctor Solà– sempre parlava amb una profunda admiració de la traducció de l'*Odissea* homèrica firmada per Carles Riba. La considerava un model, una «meravella». El seu interès per la llengua d'aqueixa traducció fins va motivar que en comencés a preparar l'edició crítica. La mort prematura del mestre estroncà aquell noble projecte. No era gens estranya, la debilitat de l'insigne lingüista per l'obra de traducció de Riba: Solà no s'estava mai de reclamar estudis competents d'estilística (de Llull, de Verdaguer, de Carner, de Sagarra, de Pla, de Rodoreda), que revelessin l'aportació que els nostres clàssics han fet no sols a la llengua literària, sinó també a la comuna.

Aquests dies he recordat Solà, la seva flaca per la primotera obra de trasllat de Riba. I ho he fet perquè he llegit, per primera vegada de punta a punta, el *Cançoner*, de Francesco Petrarca, traduït íntegrament per Miquel DescLOT. Goso afirmar que Solà hauria dedicat més d'un paper a aquest miracle de traducció. Miracle, sí, amb totes les lletres. Aquest és un país que no mostra gaire interès per

la cultura (alguns dels nostres mandataris s'omplen la boca de les anomenades *estructures d'Estat*, però la cultura –ben curiosament– no els ve mai al cap); ara bé, el nostre també és un país on han crescut, creixen i deuran créixer traductors d'un altíssim nivell (vivim, encara, d'aquell prodigiós impuls del projecte noucentista). I Desclot n'és un dels més destacats, poeta rigorós i escriptor absolutament fiable pel que fa a l'ús de la llengua –i cada cop en queden menys!–. La seva magnífica traducció del *Cançoner*, minuciosament anotada, de la qual havíem conegut alguns tastos, és, ras i curt, una obra mestra. L'esforç –herculi, i de tants anys– ha valgut molt la pena, tot i que em fa l'efecte que no el podrem apreuar en tota la seva profunditat si no és amb la perspectiva del temps: segur que, quan els escrits historiogràfics recordin el final de l'any 2016, es deuran referir a aquesta obra com un dels esdeveniments més sonats de les últimes dècades pel que fa a l'art de la traducció. Una autèntica catedral literària!

El *Cançoner* de Petrarca –com, segles més tard, els *Sonets* de Shakespeare o els *Cants* de Lleopard és una obra canònica, un llibre universal. El poeta hi desplega, amb luxe de detalls, un abassegador mostrari de sentiments per la noia que l'acora, i desenvolupa líricament, d'una manera ben original (just un segle més tard, havia d'arribar el gran Ausiàs March, «el pus extrem amador», per continuar i aprofundir aquest camí d'experimentació poètica), la radical soledat de l'amant que no pot concebre altra cura que no vingui d'aquella que l'ha fet emmalaltir; el rabeig en el dolor, el neguit constant i fal·laç de l'esperança, la pèrdua de la llibertat... La construcció literària de la figura de Laura resulta fascinant, i l'obra va donant compte, com si es tractés d'un dietari, de tots els estats que pateix –sofreix– el poeta d'ençà que l'ha coneguda i fins més enllà

de la mort d'ella. El seguiment és exhaustiu: si ara fa set anys que es van trobar per primera vegada, si en fa onze que ell pateix mal d'amor, si catorze, quinze, setze... «Petrarca esporga la poesia amorosa de qualsevol convenció social o literària», explica Desclot en la introducció. Això no vol pas dir que negligeixi alguns clixés lírics de llarga tradició, com és ara el de la tensa relació entre els ulls i el cor, i el de la inestroncable producció de plor dels primers («Amor em veia del tot desarmat, / i obert el pas pels ulls al cor ombrós, / que de llàgrimes són portal amarg»). Sort en tenim, que plorés tant, Petrarca (ben de veres o no), i que una infinitat d'estímuls fessin «curullar les meves llums humides»!: gràcies a això, ens n'ha arribat aquest testimoni poètic memorable.

Miquel Desclot aconsegueix una cosa molt difícil: que les cançons, els sonets i els epigrames del *Cançoner* –366 peces, en total– s'aguantin perfectament drets en català, vivíssims i alhora augustos; un equivalent, el seu, fet de versos rigorosament ritmats i rimats. El poeta català sembla que tingui sempre a mà la solució més precisa i fins més cantable per a cada vers, per a cada paraula de l'aretí. Desclot fa servir verbs que, d'habitud, construiríem en una forma més llarga (o en forma de sintagma), pel bé del ritme: *orgullar*, *mitjançar*, *llagrimar*... Aquesta portentosa traducció, a banda de saldar un deute literari històric, farà també un bell servei a la música!

Ja heu llegit el *Cançoner*?

Núvol, 12 d'abril de 2017

Olga Parra i Ordaz

D'ençà que el novembre passat Proa va publicar el *Cançoner* de Petrarca en versió íntegra per primer cop en català, de Miquel Desclot, han estat moltes les veus autoritzades, fonamentalment escriptors i entesos (gent del ram de la cultura...) que a través dels mitjans, que val a dir que se n'han fet prou ressò, n'han lloat tant el fet (que eixuga, segons s'ha remarcat, un deute inexplicable i una injustificada mancança en el nostre *corpus* literari) com la feina ingent i el brillant resultat que n'ha aconseguit el poeta català, mereixedor del flamant Premi Ciutat de Barcelona de traducció d'enguany. Potser podríem dir, doncs, que, com en la publicació italiana del 1501, el *Canzoniere* ha fet forrolla també aquí i ara, uns cinc-cents anys i escaig després.

Però i els que no som del «ram»? Ha transcendit entre nosaltres? No en tenim notícia, si més no, escrita. És per això que voldria parlar-ne des de la no autoritat, des de la perspectiva de lectora corrent, de lectora lletraferida, si es vol. Per tant, no insistiré en la feinada, la perícia i la constància del traductor, que sens dubte demana la fita;

ni faré velades denúncies sobre la renúncia política (sí, política) que ha comportat el fet de no tenir aquesta obra cabdal fins ara en la nostra llengua; ni parlaré de la generosa ambició del poeta, per a qui l'empresa deu haver suposat, ben segur, un gaudi i repte personals, alhora que la consciència de servir el país i la seva gent amb el propi talent, que és d'aquell que no abunda, i que amb intel·ligència i humilitat, si pot ser, cal saber reconeixer-se per posar-lo al servei dels nostres amb satisfacció. No en parlaré, dic, però és evident que tot això és inherent al mateix resultat i a l'efecte que ens pot causar com a lectors receptors. I és d'això, justament, que vull enraonar: de la pròpia experiència lectora, que serà del tot opinable, però crec que compartible per més dels pocs i feliços destinataris d'aquest llibre que a priori podem imaginar.

Potser per als qui no s'hi han aproximat encara, valdria la pena fer un petit i casolà resum sobre Petrarca, el seu temps i els seus neguits humans, que queden reflectits en les 366 poesies del *Cançoner*, entre sonets, cançons, sextines, balades i madrigals, la gran majoria impregnats pel seu amor no correspost per Laura, la musa (real o imaginària) del poeta al llarg de la seva longeva existència (vint-i-un en vida i deu un cop morta!), i que ell assimila al mite d'Apol·lo i Dafne, en què ella esdevé la dona llorer. Laurus, llorer, Laura: tot lliga... Però Petrarca no només ens parla d'amor (d'Amor, hauria d'escriure), sinó també d'amistat, de l'entorn natural i social de l'època, de patriotisme i per tant de política, de les limitacions de la mateixa poesia i de les contradiccions pròpies, quan es debat, per exemple, entre glòria terrenal i transcendència espiritual o entre amor passional i amor dilecte. En definitiva, el *Cançoner* parla de la vida, de la vida d'un home, en aquest cas un home singular, culte, sensible i intel·ligent, però un home

al capdavall. Tanmateix, si alguna cosa d'aquestes, o tot, us ve de nou, no patiu perquè Miquel Desclot us posa en antecedents en un pròleg magnífic on ofereix al lector tot allò que pot necessitar, i que s'erigeix en seductora invitació a entrar-hi amb expectació i confiança.

Malgrat la confiança que el pròleg genera, he de confessar que m'hi vaig aproximar amb prudència, amb aquella prudència que ve de la intuïció que estem a punt d'accedir a un món d'alta poesia. De primer, sembla fàcil prendre una decisió inicial, considerant el nombre de poesies que conté el *Cançoner*: 366, una per dia al llarg d'un any amb la torna d'una si no es tracta d'any de traspàs. Una cada dia, doncs, per respecte i cautela, perquè altrament potser no ho podré abastar, em vaig dir... Però resulta que la narració ens pot. Ah!, no n'havia parlat, d'això, encara... Desclot ens explica al pròleg que tot el *Cançoner* està volgudament construït per seguir el fil d'un relat. El cert és que al principi era una mica incrèdula sobre aquesta qüestió, però a mesura que t'hi endinses ja trobes aquest relat, que sempre ens és més aprehensible, i hi descobrim el passar del temps, de la vida d'altres, en aquest cas de Petrarca i les seves dèries, no tan allunyades de les nostres com podria semblar atesa la seva exquisidesa en la forma. La nostra natural tafferia ens empeny, doncs, a perseguir aquest relat. Tant és així que del prudent propòsit inicial d'una poesia al dia, per no prendre mal, vaig passar a llegir totes les que podia al dia. El *Cançoner* enganxa! Qui ho havia de dir?

Paral·lelament i en primer terme, el lirisme sostingut de Petrarca, entenc que tothora interpretat amb respecte per Desclot, ens mena pel seu recorregut amorós amb emoció i fins empatia. Perquè enmig de les lloances hiperbòliques de la bellesa i perfecció de l'estimada, no se'ns fa

gens estrany el garbuix d'emocions que aquest amor no correspost li comporta. Així ens mostra ara admiració, desig, incondicionalitat, i resignació, adés enuig, desassossec, rebuig i desesperança. Sovint ens dona versos que contenen la idea del que hem sentit o sentirem algun cop i ens agradaria retenir-los per explicar els nostres propis sentiments. Però, possiblement, l'emoció rau més en el com que en el què. I és que el festival de llengua, en la versió de Miquel Desclot, resulta revelador com en les millors lectures de la nostra vida. Una llengua que s'esbrava rica i plena, que sorprèn i estimula. Una llengua al servei de la poesia original de Petrarca trasmudada en una poesia nova, que s'endevina de tan alta volada com la de partida i que ara podem entendre perquè portada al català sabem fer-la nostra, sense notar-hi afectacions. I és música i joc i màgia. I és imatge suggeridora i intel·lecte... Quin goig!

Requereix, això sí, una lectura pacient, sense exigències de temps ni traüts. I una lectura exigent i humil alhora, perquè no cal comprendre-ho tot d'entrada. Som fal·libles, sempre podem aprendre'n més i en la mateixa curiositat hi ha també un bon gaudi. En aquest sentit, heu de saber que Desclot, bo i considerant el lector com a agent intel·ligent i sensible, ens acompanya des de les notes del darrere, donant-nos un cop de mà quan cal i oferint-nos la clau necessària que deslloriga possibles esculls pel que fa a metàfores, sintaxi, context, o a la mateixa narració. Com més introduïda en la lectura i la comprensió del *Cançoner*, l'encís ha anat inesperadament *in crescendo*. Hi ha tantes fonts de plaer en ell, que un cop feta una primera lectura, ve de gust tornar-hi i libar-lo mot a mot, vers a vers.

Doncs sí, he arribat al final, i força abans del que havia previst. No voldria pas fer d'*espòiler*, ara, si afegeixo que

he deixat en Francesco (Petrarca) xaiet i contrit (ai las!) implorant la MaredeDéu pels seus desvaris de joventut! (ja us ho deia, un home al capdavant...). Aneu a saber si se'l devia escoltar. Sap greu que s'acabi així, però, creieu-me, encara sap més greu que s'acabi. La veritat és que m'agradaria poder persuadir altres lectors, convence'ls que la invitació val també per a ells, que ho passaran bé i que si alguna hora es troben poc o molt envescats entre el món petrarquià i el mar de la llengua, recordin que tindran el nostre poeta allargant-los una corda. Per tant, goseu! Goseu a casa, a les aules, a les biblioteques, al carrer... Aquest *Cançoner*, lliure d'efectes perjudicials, ens en reserva un potencial infinit de beneficiosos. I ja només em resta dir, manllivant el primer vers d'un dels sonets: «Beneït sigui el dia, el mes i l'any» en què Miquel Desclot ens ha fet aquest immens regal.

PREMI DE LA CRÍTICA CATALANA DE NARRATIVA

Veus al ras

(Club Editor)

Sebastià Perelló

JURAT: Francesco Ardolino, Àlex Broch, Lluïsa Julià, Jordi Nopca i Simona Škrabec.

Sebastià Perelló

o els ecos de la conversa: *Veus al ras*

blog *Cartes elèctriques*, 4 de març de 2016

Maria Bohigas

Sebastià Perelló és [...] una barreja desconcertant de pes i subtilesa, una presència molt carnososa amb una mirada abstracta. D'altra banda, un lector sistemàtic, que no coneix la mandra, la inapetència, l'ajornament. Sembla que ho hagi llegit tot, sense excepció, amb un afany que no és ben bé d'aquest món. M'impressionava tant, quan el vaig conèixer, que no li podia dir res. Tanmateix li vaig escriure, amb un respecte ple de por, immediatament després de llegir-lo: «L'Arnau Pons em va posar a les mans el teu volum *Mans plegades*. El vaig obrir pensant-me que era una novel·la, i no vaig caure que no ho era fins al tercer relat. T'ho dic, no pas perquè em sàpigues badoca d'entrada sinó perquè realment aquests textos tenen una densitat que poc recorda els relats contemporanis escrits en català. Feia molt de temps que no em deixava prendre per un text com m'han pres aquests escrits. Amb aquesta tensió de l'escriure per comprendre nusos, i la comprensió que es tradueix en formes, i la llengua que és un motlle dúctil i alhora una creació.»

En la resposta, immediata i amable, hi havia aquestes ratlles: «Si em dones una adreça et faré arribar el meu primer llibre de contes: *Exercicis de desaparició*. El vaig editar a Mallorca i l'editorial ja ha desaparegut.»

Rastrejant els inicis de la nostra relació, m'adono que moltes coses s'han dit per carta, quan un llibre ens posava en contacte –un assaig sobre *Llefre de tu*, un comentari de les novel·les de Marc Cerdó o dels poemes de Blanca Llum Vidal...–. Trobo aquesta reflexió en un correu seu:

«Beckett tria –tria– el francès perquè li és més fàcil escriure sense estil. Això diu ell. En una llengua que no és la seva. Escriure com un estranger, en una llengua pelada, des d'una intempèrie, sense la facilitat d'una llengua materna. Kafka, per altres vies es conforma en una mena de desposseïció semblant. Sempre m'he fet la pregunta: ¿i si Beckett s'hagués decidit pel gaèlic? ¿I si és la llengua materna que sents com estranya?» (Llegiu *Esriptures bífides* si voleu saber com continua.)

I trobo aquest altre correu sobre la presència minvant de la literatura en l'esfera mediàtica:

«Deixar-se de por davant el fet de ser menystingut, de no ser considerat (és la situació de bona part del que passa en aquest planeta), deixar-se de voler figurar entre les màquines culturals ben oliades i de resar per treure al cap a Nova York, a París o Londres. El que em fa por realment és presentar una literatura massa dòcil i fins i tot gregària, i no reivindicar prou allò que Calvino en deia les coses que només la literatura i els seus mitjans específics poden donar. I em fa més por encara que sigui una imatge estreta i mesquineta (en el sentit més menorquí del terme) que fa l'ullastre esbrancat cada vegada que els grans mitjans li concedeixen un minut d'atenció a les pantalles gegants. Adaptar-se i convertir-se en alguna

cosa que té la forma que esperen aquestes pantalles. I bavar.»

Rastrejant rastrejant, m'adono que des de l'inici hem tingut la mateixa conversa, una sola conversa amb variacions. I que des del 2008 esperava de poder publicar un llibre de Sebastià Perelló.

* * *

Veus al ras és una conversa amb algú que no parla. L'escenari: una paret, amb una plaça d'un cantó on cada setmana apareix un home mut que gesticula i, de l'altre, una casa amb una dona a dintre que escriu. Una escrivana que va posant paraules sobre el silenci de l'altre que no és un qualsevol, sinó l'home que durant anys va ser el seu amant i company, el qui vivia amb ella a casa. ¿Què se n'ha fet? ¿Qui és ara, qui era abans, quan la vida comuna era plena de paraules? ¿I qui és ella que s'emprèn la missió d'escriure el seu silenci, d'omplir-lo? ¿Un eco, un mirall, una germana, un dèspota?

Les pàgines de *Veus al ras* són expressives només de mirar-les: seqüències d'una sola tirada, no gaire llargues, sense paràgrafs, que de sobte interromp el blanc –silenci–. I la veu reprèn, i una nova seqüència comença, es forma, busca, avança, s'infla i romp –silenci–. És la dona que busca com acostar-se a l'home, des de quin angle, per quin trauc. Que intenta penetrar aquell misteri que se li ofereix però no es deixa. Que recompon la seva vida a partir de retalls de converses amb la seva mare, amb la padrina, amb les velles de la família que expliquen la infància com una vida de sant, amb tares que esdevindran miracles –només que el miracle és un naufragi, la mudesa.

Treballar amb l'autor ha consistit aquesta vegada a fer-li tot de preguntes. Un sens fi de preguntes. El text s'hi

presta, és capaç d'abraçar-te fort al mateix temps que et fa sentir insegur. ¿Això ha dit, realment? I primer ho saben els teus nervis; després, el cap. Per tot el text hi passa un corrent, una tibantor que et porta i t'arrabassa cap a una cosa que podria ser la història d'una passió, només que els detalls de la història s'han fos i en queda l'ombra que passa, com la d'un núvol. Una matèria rara, més real com menys la pots tocar. I no saps com, però *allò* et toca.

Una de les preguntes recordo que va posar-me al peu de la paret. No recordo a quina part del text, vaig pretendre burxar en el sentit d'una paraula, en la seva justesa –i en Tià, lluny de caure al parany de les sinonímies, va dir-me: «¿Tu no t'has fixat mai com escolta, la gent? ¿No ho has vist mai, que se'ls esquinça la boca de tant que volen parlar?» Al peu de la paret, vaig comprendre que l'extrema precisió dels mots de Sebastià Perelló venia d'una extrema atenció a tot allò que ens traeix, que fem sense voler, sense saber-ho. A tot allò que se'ns escapa. Diu la dona de *Veus al ras*:

«Aleshores, sentir-lo parlar era una delícia. No conversava amb mi, jo i tot era aquella absència que creixia i l'envoltava i ell ja no era res més que la veu vacil·lant que trescava en la seva pròpia divagació, i així i tot, d'aquell embalum, en podies emplomar engrunes d'una claredat desconcertant. Havia vist allò i els mots reflectien alhora la seva pròpia estranyesa de no saber per què hi havia parat esment, ni com les paraules li havien arribat a la punta de la llengua. Com si veure hagués estat escoltar. Un que s'abandona a la seva veu, es deixa fer, i tu, desfet, ja fossis aquest aire expel·lit que toca les coses i te n'anassis lentament, i en esser un tros lluny cercassis una boca, un cau, esser un que ha callat i no ha dit res, perquè sents l'ansia de tornar d'allà on has vengut, quan ja només ets

una veu que s'allunya de qui parla i l'enyorament de coses que has deixat, restes, arrels enlaire, allà, a les cordes.»

* * *

Casualment, *Veus al ras* surt alhora que una nova edició de *La plaça del Diamant*. Són dos llibres que he llegit junts. ¿Hauria estat capaç, altrament, de veure tot el que els uneix en la seva enorme diferència? Crec que sí. El 2008, quan tot just començava a conèixer Sebastià Perelló, va escaure's el centenari Rodoreda i l'amic Arnau Pons va tenir la bona idea d'encomanar-li una conferència. Ell no va triar pas de parlar de *Quanta, quanta guerra...* ni de *La mort i la primavera*, com em pensava que faria; va triar *La plaça del Diamant*. La seva lectura és riquíssima, t'empeny irresistiblement a rellegir la *Plaça* amb els ulls nets. Per exemple:

«L'idiota, han dit, és un àngel sense missatge. I és aquí que sent la veu de Colometa que parla sense autoritat, al marge, amb l'energia de la seva innocència. Aquesta és la seva manera de ser cataclisme, de qui han obligat a ser una altra i ha hagut d'assumir la figura del doble. Natàlia. Colometa. I més i tot: la senyora Natàlia o la senyora dels coloms. La doneta. El retard amb què mira el món, la seva manera d'alentir el pensament que no es beu a la primera el que passa com a veritat, com a realitat. És la resposta davant la violència i la guerra, és la que es decanta i no participa, la que es reclou en la vida privada, la que s'estima més no fer-ho. Mira el món des de les seves necessitats particulars. És una dona particular. La que s'assumeix com a partícula.»

Així és com llegeix i escriu [...]. No us el perdéssiu sota cap pretext.

La demolició de la personalitat

El País, 21 de juliol de 2016

Ponç Puigdevall

El lector de *Veus al ras*, la segona novel·la de Sebastià Perelló (Costitx, 1963) després de *Pèls i senyals*, té la sensació d'enfrontar-se a un argument que es podria haver pouat en l'obra de Marguerite Duras, amb la peculiaritat que podria haver sigut escrit per un Samuel Beckett que hagués passat per l'esplendor verbal de Blai Bonet i Biel Mesquida. Resumit amb fredor, l'argument podria semblar una mica gasós i asèptic, excessivament somnolent: un home que fa deu anys que va sortir de casa seva per no entrar-hi mai més, abandonant la dona i perdent el seny i la paraula, s'hi presenta cada setmana, se situa sota una finestra i pronuncia una salmòdia inintel·ligible. Des de dins de la llar, la dona el mira, escriu sobre el passat en comú i intenta entendre el present estrany que li toca viure. A *Veus al ras*, Perelló prescindeix de les anàlisis i les interpretacions psicològiques, de les descripcions explicatives, de l'ordre argumental i fins i tot, gairebé, de la racionalitat, però el lector, des de la primera frase, no pot evitar capbussar-se amb delit en un torrent narratiu on tots els motius temàtics i ambientals, on totes les peces

aparentment inconnexes, es combinen amb una sàvia majestuositat per atorgar al conjunt una música impecable de misèria moral, soledat tenebrosa i excés luxós.

Com si fos un dels antiherois sense nom que poblen la narrativa de Beckett, l'home que s'està dret davant de la casa on havia viscut i, «desbridat d'ell mateix», parla entre dents «un balbuceig que li grinyola, una xerradissa eixorca, mots que queden sense dir, un mormol entretallat, que s'esguerra», s'entossudeix a viatjar cap a un estadi d'extrema reducció física. Com els personatges de Beckett, també se sap algú imperfecte i deforme, que sempre ha dubtat sobre ell mateix, sobre el seu passat i el seu present, com si la seva memòria i la seva experiència estiguessin carregades de trampes i paranys, trampes i paranys que també va començar a localitzar en cada una de les paraules que pronunciava davant de la dona i les amistats, desmentint-se i contradient-se cada dos per tres, destruint qualsevol ordre possible de les aparences: a *Veus al ras*, el que fa el lector és llegir la descripció rigorosa d'un procés de demolició de la personalitat, i, encara que aquí no passi el que pateixen els personatges de Beckett (que l'aniquilació física sigui tan insuportable que caiguin a terra i ja no puguin aixecar-se mai més), encara que sempre estigui dempeus, l'home que pronuncia lletanies incomprendibles també sembla que estigui immòbil enmig de la foscor, presoner de la seva veu malalta, a l'espera amarga d'un gest atroç que acabi de consolidar del tot el procés de desverbalització abans que s'esdevingui l'últim i definitiu pas cap a la mort. Potser tot va començar el dia que va deixar de llegir i «cercava missatges encriptats en forma d'imatges en els textos, línies que feien els blancs entre els mots, hi veia perfils, figures delirants».

La dona que mira des de la finestra i escolta sense entendre el discurs que li arriba des de l'exterior és la cara oculta d'una altra mena de soledat: és la soledat irreprimible de la gent que escriu amb obsessió sobre el que no s'entén i es vol entendre, com si l'únic esforç viable fos dotar de sentit les rectes i les corbes i els colors de les arts abstractes del cor i dels sentiments. Al cap i a la fi, *Veus al ras* també es pot llegir com un tractat sobre una manera molt ambiciosa de concebre la literatura, la literatura considerada com el camí més escaient per penetrar dins de l'inexplicable, dins de les temptacions de l'inefable. I Perelló, en fi, sembla dir que no hi ha res tan inexplicable i inefable —i tan literàriament suggestiu— com el relat d'una crisi: *Veus al ras* també és una de les indagacions més radicals que s'han pogut llegir en els últims temps sobre l'aïllament, l'alienació moral i la falta d'identitat que pot destruir la convivència d'una parella, sobre la llista caòtica de fets que impulsa dos individus a allunyar-se tant l'un de l'altre fins a ser dos desconeguts absoluts. Entre l'home mut i la dona que ja no veu a ningú i viu enclaustrada en ella mateixa, escrivint i interpretant la seva realitat, però, hi ha la veu de Perelló, escandint frases i paràgrafs memorables per a goig dels lectors més exigents.

Tria personal: *Veus al ras*

Serra d'Or, núm. 683, novembre de 2016

Josep Maria Ripoll

Hi ha moltes maneres d'entendre la literatura, però poques parteixen de la radicalitat que demostra el mallorquí Sebastià Perelló. Autor fins ara de dos llibres de contes, una novel·la, dos reculls de poemes i un assaig sobre literatura de viatges, ens ofereix amb *Veus al ras* una novel·la insòlita, que només guarda unes certes, i relatives, relacions de parentiu amb les obres d'autors com Miquel Bauçà o Biel Mesquida, també mallorquins. Aquests autors presenten clares diferències entre ells, rabiosament personals com són tots, però comparteixen un mateix esperit radical, un compromís absolut amb la literatura, un gust pel llenguatge i una elegància considerable en el seu ús –sense emmirallar-se en l'esteticisme–, a banda de la insularitat que, en bona mesura, els defineix. Sens dubte no és casual que tots ells siguin novel·listes, però, alhora, poetes –com també Blai Bonet, un altre mallorquí, o, Mediterrani enllà, Pier Paolo Pasolini.

En el cas concret de *Veus al ras*, assistim al monòleg d'una dona que, al llarg de dies successius, veu reaparèixer el seu home, desaparegut deu anys enrere, davant de casa

seva i sense dir mai res –un personatge que «quasi sempre es comporta com un caragol que s’hagués enforatat en la closca», amb algun eco remot del «Wakefield» de Nathaniel Hawthorne, que fuig de casa seva per espia-la des de l’edifici del davant al llarg de vint anys i després retornar-. A través d’aquest monòleg femení, es recrea el passat comú de l’home i la dona, amb els progressius símptomes de desequilibri d’ell, però sense que ni a la narradora ni a l’autor els interessi fer-ne un retrat clínic: del que es tracta és de *recrear* el buit que ha deixat l’home, de suplir el seu silenci amb el devesall de paraules de la dona, de recrear-se en aquest dir el silenci sense que, aparentment, la història avanci, i fins i tot sense que hi hagi, gairebé, història. En bona mesura, el monòleg, o els monòlegs successius, de la dona diuen el silenci d’ell, alhora que hi contrasten i el complementen; per això aquestes veus a què es refereix el títol suposen una reflexió sobre el silenci, com també l’única possibilitat de mantenir la peculiar relació entre els dos amants: «Perquè tu ja no podries viure sense mi, no podries obrir els ulls, que si jo em faig el propòsit de callar tu t’esfumars, i no vulguis saber què em passarà a mi, perquè ja no sé què som més enllà d’aquestes sensacions d’esperar-te i retrobar-me en l’esglai de ser només les sorpreses que sé provocar-me amb tu» (pàg. 205).

Una aposta com la de Sebastià Perelló és, per la seva singularitat i el seu esplèndid ús del llenguatge, absolutament necessària. Obra insòlita, doncs, passarà desapercibuda per al gran públic però no per a la crítica, i pot convertir-se fàcilment en un llibre de culte.

PREMI DE LA CRÍTICA CATALANA DE POESIA

Poesia completa

(Edicions de 1984)

Lluís Solà

(Vegeu pàgines 11 a 30)

JURAT: Francesco Ardolino, Àlex Broch, Lluïsa Julià, Jordi Nopca i Simona Škrabec.

PREMI DE LA CRÍTICA DELS ESCRITORS VALENCIANS
D'ASSAIG

L'única passió noble

(Onada Edicions)

Joan Garí

Un país de ensayo

Levante-emv. Posdata, 4 de març de 2017

Antonio Cabrera

Escritor multifacético, Joan Garí (Borriana, 1965) cuenta con dos nuevos libros en valenciano que vienen a consolidar su trayectoria como uno de los más prolíficos renovadores del ensayismo identitario, un género tan querido a nuestra literatura y que lejos de haber procurado el fin de las controversias parece cada día más candente. Garí, además, traslada sus anotaciones como lector a un blog que, finalmente, también toma forma de libro, gracias al cual reconocemos otra vez a un agudo comentarista de la cultura.

Decir que la literatura en lengua catalana ha dado y da excelentes prosistas es una aseveración que suena –porque lo es– a absoluta evidencia. De entre los de hoy me vienen a la cabeza los nombres de Pere Rovira o Manuel Baixauli, cuyos recientes libros (*La finestra de Vermeer* y *Ningú no ens espera*, respectivamente) han dejado en mi memoria una huella vívida. Esta nómina actual de excelencia incluye a Joan Garí, quien desde su Borriana natal viene entregando con asiduidad, además de novelas de empaque más que notable, sólidas pruebas de dominio del género ensayístico,

al que ha aportado tanto diversidad temática (yendo de las cercanías de lo académico al libro de viajes) como tonal (haciendo sonar el timbre sociológico o la rápida melodía del articulismo literario).

En obediencia a la prescripción según la cual el oficio de escritor debe estar precedido e ir acompañado por el de lector, Garí va publicando en un blog sus impresiones de lectura, ahora recogidas en un volumen que repite en el título el nombre de su cuaderno digital: *L'ofici de lector*. Lector de buena literatura exclusivamente. Y la buena literatura, ya se sabe, anda diseminada en todos los géneros, de ahí que prácticamente todos aparecen representados en sus comentarios. Garí, sin embargo, no es un crítico. No porque no fuera capaz de serlo, sino porque su interés sigue otro derrotero, que no es novedoso pero resulta siempre arduo: convertir lo leído en materia de escritura. Y esto implica, en lugar de evaluación de libros por medio de juicios valorativos sin otro propósito, un aprovechamiento de lo leído con el fin de desplegar glosas, digresiones o análisis que llevan más allá. Leer para escribir. Leer para esbozar o abrir sendas de escritura. Por eso los textos de lector de Joan Garí valen por ensayos breves.

Esa es aquí la palabra clave: ensayo. Tan definitoria resulta, que el segundo de sus libros publicados en 2016, *L'única passió noble* (I Premi de Narrativa Memorialística Ciutat de Benicarló), gira todo él en torno a la naturaleza de esa modalidad de escritura que evita constricciones. Hay un atractivo añadido en sus páginas: la manera de presentar la esencia de lo ensayístico, que no es atacada usando una reflexión directa y teórica, sino a través de lo que bien podría calificarse como enfoque en pirueta, logradísima en este caso, pues le otorga al libro una estructura variada, por fragmentaria y cambiante, y a la vez

pone en brillante conexión la ficción, la memoria personal, las opiniones de literato, el análisis cultural y la política. Más incluso: para Garí el ensayo excede su entidad estricta y llega a impregnar por analogía entidades extralingüísticas, de tal modo que es lícito considerar como de entraña ensayística los avatares, por ejemplo, de una comunidad de individuos, de una sociedad, en esta ocasión la valenciana. El país de los valencianos, el País Valencià, sería así un país de ensayo.

Pero, ¿por qué el País Valencià es un «país d'assaig»? Porque lo constituye una sociedad fragmentada, destinada por lo visto a repensarse de continuo. Una sociedad inconclusa con la que se aviene a la perfección la literatura nunca cerrada que define al ensayo. Garí se ocupa de revisar las razones culturales y de historia reciente que han dado lugar a esta situación que unos juzgan paralizante y otros no. ¿De qué modo las revisa? Convirtiendo en ensayísticos tanto la enfermedad como el remedio.

A partir de un resorte narrativo donde se mezclan invención y realidad, el libro se plantea como conversación entre el autor y madame Mähler-Besse, difunta propietaria de la torre donde se refugiaba intelectualmente Michel de Montaigne. El tema de la conversación son los valencianos y su país, de manera que cobra sentido poner en relación dicho contenido con las figuras del escritor francés y de Joan Fuster, tan cercanos en actitud y estirpe literaria. Juntos el padre del ensayismo y uno de sus practicantes en catalán más destacados. Las alusiones al francés significan siempre un elogio del género que puso en marcha, ese modo escrito de observar, analizar o conjeturar sin ansia de solución. El ensayo deriva del escepticismo como posición vital y cívica, y al

mismo tiempo genera escepticismo vital y cívico. Esta es la tesis de Garí. La proyecta sobre la obra de Fuster y sobre la situación cultural y política de los valencianos. El intelectual de Sueca (quien declaró que el apego a su pueblo era en él «l'única passió noble»), responsable primero del proyecto que reconocemos en la denominación País Valencià, es revisitado buscando claves y circunstancias por medio de las cuales entender lo ilusionante de su visión, pero no menos lo que en su visión pudo haber de distorsión o ceguera, tal y como parece que la terca realidad ha venido dictando.

En opinión de Garí, hay que acercarse a Fuster, en cualquier caso, teniéndolo por un escéptico, al tratarse de alguien que quiso desmarcarse del fanatismo y de la indiferencia en igual medida: «Joan Fuster no va dissenyar el País Valencià com una novel·la, sinó com un assaig». Estableció bases y señaló caminos; en absoluto dictaminó soluciones. Siguió, por tanto, la manera de proceder del ensayo y de los ensayistas del linaje de Montaigne.

L'única passió noble contiene un intento de explicar a los desconocedores (simbolizados en la dama francesa) algo del significado que encierra el jeroglífico del alma valenciana y su historia más inmediata. Partícipe de ambas es el propio autor. Porque no era eludible y porque el ensayo demanda inmersión en el yo, Garí espolvorea aquí y allá noticias de su vivencia personal (su trato, por ejemplo, con Fuster y otros intelectuales afines o no al fusterianismo), sin ahorrarse tampoco la expresión de opiniones al respecto de ciertas cuestiones esenciales del «ser valencià». La adhesión que manifiesta es, claramente, un amor crítico: «Estimar críticament és perillós, però, es pot segregar cap altre sentiment envers un territori com el País Valencià?». Amor envuelto en «suau descreï-

ment»; el amor de un no nacionalista, según confiesa y justifica.

Ha abordado Joan Garí, en definitiva, un tema que quizá pueda considerarse gastado, aunque lo hace con original lucidez, con la paradoja del desesperanzado que no obstante mantiene sus convicciones aún alzadas e irrenunciables: las del que quiere ser el que es en la lengua en que es; las del que aspira a compartir, tan emocional como racionalmente, el idioma y la cultura que son los suyos. Aun a pesar de la complejidad obstinada del jergológico que esas convicciones dibujan.

«L'única passió noble. Converses amb madame Mähler-Besse sobre els valencians i el seu país» de Joan Garí

blog *A tall d'invocació*, 5 de març de 2017

Enric Balaguer

No estem acostumats a llibres com aquest, inclassificable, heterodox, obstinat, erudit, confessional, sincer, digressiu, atrevit... Hi entren, com a punt de partida, les reflexions sobre el país dels valencians, però també les idees de Joan Fuster –des del seu escepticisme, fins a la concepció antimetafísica o la seua vida privada– i tot això s'acara amb Montaigne i la seua filosofia. L'hereva actual de les terres on hi ha el castell de Montaigne, Mähler-Besse, és la destinatària d'aquest diàleg imaginari sobre un munt de temes gruixuts.

Sorprén el format utilitzat per Joan Garí, el diàleg fingit, que pressuposa la coneixença i la relació entre dos interlocutors. En aquest cas entre l'autor i madame Mähler-Besse. En el fons, però, és un pretext per parlar de Joan Fuster i de Montaigne (encara d'aquest, se'n parla menys). I si la fórmula pot resultat una mica estranya, el resultat obtingut és tanmateix molt agraït. Hi ha una prosa d'assaig que deriva cap a la confessió personal, tot i que el punt de partida (i el d'arribada) és el pensament sobre la identitat dels valencians.

Pot resultar també xocant que es parle de Joan Fuster i Michel Eyquem Montaigne com si foren dues ànimes bessones. Montaigne és un escriptor del jo, mentre que Fuster del jo pense... Crec que fins ben avançada edat, el de Sueca no va llegir de primera mà els llibres de l'autor dels *Assaigs* (o estic equivocat?).

Però és igual, en aquestes converses imaginàries –que més que converses són monòlegs– Garí porta el valencianisme a la psicoanàlisi. Tracta d'explicar el catalanisme al País Valencià, i d'entendre –com a mínim de considerar– el blaverisme. Parla del passat, en allò que encara no hem paït del tot: la batalla de València, la tercera via, etc. i de les pors de l'avenir: una galleguització del valencià.

I ací *parlar* és sotmetre a reflexió –pensar– l'ànima col·lectiva dels valencians des de la posició individual; i pensar és també invocar el sentit comú i l'erudició, la vida material i l'imaginari que es projecten en la literatura, tant la culta com la popular. De les paraules de Garí es desprén una fe ferma en la literatura. De fet, contínuament fa referències a un bagatge de lectures admirablement ampli. L'autor tracta d'aplicar les regles de l'assaig al text que escriu, amb un discurs metassagístic fèrtil i original.

L'escriptura de Joan Garí, a *L'única passió noble*, és afable, inspirada, incisiva, amb símls eloqüents, imatges espurnejants i amb una lucidesa inesgotable. Hi ha quelcom de visionari en aquest text que ha escrit amb passió i que hom llig embadalit. Potser per això costa molt resumir-lo i encara més glossar-lo. Intensitats ardoroses, fulgors inaprehensibles.

Joan Garí

i la croada contra l'assaig adulterat

Diari La Veu, 12 de novembre de 2016

Sixto Ferrero

En abril d'aquest any, l'escriptor i periodista Francesc Viadel afirmava que Joan Garí (Borriana, 1965) «és un escriptor solvent, de molts registres i una prosa que arre-la en la millor tradició de les nostres lletres; vull dir, d'escriptors com Joan Fuster o com Josep Pla». L'afirmació del periodista és del tot ben encertada, com es pot confirmar, punt per punt, a mesura que es conversa amb l'escriptor borrianenc. La seua admiració per Fuster i Pla, juntament amb Montaigne, i la seua prosa versàtil i diversa no fan més que confirmar la trajectòria d'un escriptor que, a més de crear literatura d'idees, exerceix d'activista en defensa d'una causa noble: la defensa de l'*essai* «tal com el concep i crea l'etiqueta Montaigne», encara que, com diu Garí, «estem donant gat per llebre, amb un producte que no és assaig». Una problemàtica, però, que el mateix escriptor ha traslladat als agents culturals, que «m'han donat la raó, però no m'han fet ni cas», es lamenta al llarg d'aquesta conversa.

[...]

Joan Garí ha cultivat la novel·la, el dietari i la poesia, però es considera un assagista «en el sentit de Montaigne, que és el creador del gènere de l'assaig». El borrianenc acaba de guanyar el Premi de Narrativa Memorialística Ciutat de Benicarló amb *L'única passió noble. Converses amb madame Mähler-Besse* sobre els valencians i el seu país, un assaig, naturalment. Garí és sobretot un assagista que es pregunta en primer terme «Què és l'assaig?» i que ofereix una resposta premeditada per a construir el discurs de la conversa cap a una finalitat posterior: la lluita per a reivindicar «l'assaig no adulterat». S'aferra a Montaigne i al gènere que «naix del jo», on trobem que «és un gènere de narrativa, però no és de ficció. L'assaig parla de la realitat i es vehicula a partir del jo, de la part més íntima de l'assagista, qui observa el món a partir dels seus ulls i el va contant», encara que el plantejament de Montaigne «no era radicalment nou», perquè ens remet als clàssics grecol·latins.

Combregar amb Montaigne «vol dir trencar una llança en favor d'ell, perquè actualment l'assaig està totalment desvirtuat», respon Garí, perquè «si agafes els llibres que es diuen assaig, no ho són en un 90%; no són literatura», contesta taxativament. És per això que «vull trencar una llança en favor de l'assaig com a gènere literari, perquè hem acabat considerant assaig allò que no és poesia, teatre o novel·la». Conclou dient que a «qualsevol cosa que no podem etiquetar li diem assaig. Això és una adulteració».

Una croada per l'assaig

Amb un nou guardó al prestatge que reconeix d'alguna manera que Garí té motius per a seguir amb la croada, l'escriptor adverteix que aquest «procés d'adulteració ha

acabat contaminant els premis literaris». Es lamenta que l'adulteració afecte premis prestigiosos «com el Carles Rahola de Barcelona, el Josep Vallverdú de Lleida, el Joan Fuster dels Octubre o el Premi d'Assaig de Bromera, que vaig guanyar a principis de segle», assenyala. No obstant això, «de vegades, es donen a assajos, però sovint es donen a llibres tècnics, sense treball literari», on apunta que «no hi ha feina d'escriptor» i, per tant, «això porta a engany». Per a Garí, aquests fets al voltant de l'assaig signifiquen, actualment, «un frau massiu» del qual cal prendre consciència.

«Algun dia caldrà prendre's seriosament aquest tema», adverteix després d'assenyalar que «l'adulteració» no ve d'ara. Per exemple, «en els Joan Fuster dels Octubre formava part del jurat fins que es van cansar de sentir-me. Estem donant gat per llebre, amb un producte que no és assaig». Tanmateix, apunta que, «si donàrem premis a llibres, estaria bé; però no diuen això, diuen que són assaig». En un altre moment, Garí es va presentar a un premi a Catalunya, que no va guanyar, però recorda com, «l'endemà, em trucà l'editor i em digué que el meu llibre era el millor». Després, l'advertí que «no te'l podem premiar perquè és un tipus de literatura minoritària i no podem permetre'ns això econòmicament i, per tant, li l'hem donat a una altra persona que havia fet un llibre tècnic». Es lamenta perquè «estaven reconeixent que estaven fent un frau, però el justificaven per qüestions econòmiques. Si volen fer-ho així, que es dediquen al sector immobiliari».

Sembla que l'assaig ha inundat la ment del borrianenc, tot i que en època juvenívola es va atrevir amb la poesia amb *Poema d'amor en dos temps* (7 i Mig, 2000) i *Física dels límits* (7 i Mig, 2001), però aquest darrer no pogué evitar subtitular-lo *Poemassaig*: «Era un assaig poètic», explica.

En el camp de la novel·la, s'ha llançat per «atracció» per escriure *On dormen les estrelles* (Bromera, 2005), *La balena blanca* (Edicions 62, 2007) i *El balneari* (3i4, 2013). Però hi torna amb l'assaig i exclama que, «en la cultura catalano-valenciana, no podem permetre'ns el luxe de no tindre el gènere guarit, i més quan hem tingut Fuster i Pla».

«L'assaig –afirma– és suficientment mal·leable com per a permetre moltes possibilitats expressives: des de l'aforisme, que és l'assaig mínim, o l'article de premsa, el dietari, el columnisme i el reportatge fins al dietarisme o llargs assajos especulatius purs, com ara *L'última passió noble*». Al remat, però, els subgèneres et permeten un ventall de possibilitats expressives ampli.

Una conversa amb madame Mähler-Besse

L'última passió noble. Converses amb madame Mähler-Besse sobre els valencians i el seu país, darrer assaig Premi de Narrativa Memorialística de Benicarló, «parteix d'un fet real: la visita a la torre on va viure Montaigne, al Périgord, a la zona de Bordeus, a un poble que es diu Sant Michael de Montaigne», apunta l'autor. «La torre de Montaigne, juntament amb la casa de Goethe a Weimar, és la casa d'escriptor més famosa del món, està al costat d'un castell que es va cremar i que al segle XIX es va fer nou, però passà a ser privat», ens situa. Aquest castell «era propietat d'una vinyatera: Cecile Mähler-Besse, que morí l'any 2012 amb 92 anys». No obstant això, Joan Garí la va conèixer l'any 2007, quan sopant s'assabentà que a la taula del costat es trobava madame Mähler-Besse. L'escriptor sentí l'impuls de conèixer la propietària del castell on visqué Montaigne. «Li vaig dir que sóc escriptor i que admire Montaigne», explica emocionat.

A partir d'ací, «aprofite la conversa real amb la dona per a convertir-la en imaginària, per a parlar sobre Fuster, les seues teories i diversos avatars dels valencians». *L'última passió noble* «és un assaig perquè quan comence no sé què contaré i partisc del viatge i no sé què diré i com acabarà el llibre; així és com el concep Montaigne, és la gràcia del gènere assagístic. El llibre es va creant a mesura que l'escric, fins que l'acabe el 2013 i, finalment, decidisc presentar-lo», el 2016, als Premis Literaris Ciutat de Benicarló.

Uns premis amb «enginy»

L'Ajuntament de Benicarló decidí impulsar els premis literaris que «naixen amb vocació de projecció nacional i internacional i que convertiran la ciutat en un aparador cultural de primer ordre», explicava, aquesta primavera, el regidor de Cultura de Benicarló, Josep Barberà. S'introduïren novetats, entre d'altres, el nom del premi d'assaig, «que es diu de literatura memorialística, molt enginyosament», reforça Garí. «Onada edicions i l'Ajuntament van estar molt atents de no dir-li assaig i l'anomenaren de literatura memorialística, que és l'altre nom de l'assaig i, així, el convertiren en un premi d'assaig per a no caure en el frau», argumenta. Ara per ara, «és l'únic premi que no dóna gat per llebre, on realment es dóna la literatura assagística», afirma.

Garí manté en la punta de la llengua noms d'assagistes de referència: Montaigne, Fuster, Pla i Joan Francesc Mira, de qui posa en vàlua *El tramvia groc* (Proa, 2013), «un llibre de memòries», però que, recordant aquella mal·leabilitat del gènere que abans esmentàvem, «és una assaig de referència i, a més, segons m'ha dit, està treballant en la segona part».

«Vull ser un escriptor local»

Les grans superfícies no tenen lloc per a la literatura en català. Tampoc les llibreries generalistes, franquiciades o no, dediquen un espai a les novetats en català. En cas de trobar-ne, sovint no estan situades en llocs de preferència, de màxima visibilitat i de fàcil accés. El màrqueting sembla justificar-ho; altres vegades, és una simple afirmació: «El llibre en català no té demanda». Tanmateix, el públic, lector o no, tampoc no reconeix el seu autor. Plantegem a les darreries de la conversa si no cal una vertebració literària que treballi per a trencar la localització dels escriptors, que els sotmeta a un reconeixement local i, en els millors dels casos, comarcal.

Joan Garí ho sap ben bé, «és típic de les cultures subdesenvolupades», on la majoria dels lletraferits «són escriptors locals que no tenen transcendència fora dels límits comarcals». Per al borrianenc, «la culpa no és dels escriptors». No obstant això, «a Catalunya, no passa tant; però, ací és dramàtic, perquè som invisibles».

Entrant en l'anàlisi, Garí apunta que bona part d'aquesta invisibilitat és conseqüència d'una «premsa dividida per províncies, i això que les províncies tenen 200 anys» i detecta una mancança, ja que troba a faltar «mitjans de comunicació comuns», addueix. Perquè els escriptors «siguen populars i visibles fan falta la televisió i la ràdio» que els valencians teníem fins que el PP decidí fondre-la a negre. «Quan va començar C9 ho féu prou bé, però, després, el PP ens va amagar», es lamenta.

Així i tot, Garí va aconseguir una «petita heroïtat» que el mateix lletraferit encara recull en el seu blog. En 'Ofici de lector' es poden veure els vídeos emesos per C9 i TV3, on, ni que siga per una vegada, «estan d'acord en

alguna cosa». En els anys 90, va aconseguir eixir en pantalla, però, posteriorment, amb una televisió servil al dictamen del PP, «em van traure només una vegada». Fou quan va publicar *Viatge pel meu país* i, aleshores, la televisió pública valenciana es va atrevir a fer un «petit reportatge» entre el 2012 i el 2013. Tanmateix, al llarg de la història de la RTVV, «el 99% d'escriptors valencians hem estat invisibles» i afegeix, «he eixit més en TV3 en els últims vint anys que en la nostra televisió».

La «màxima aspiració» de Joan Garí «és ser un escriptor local». Davant l'afirmació explica qui són els seus admirats, dels quals anhela «ser tan local com ells», afirma. El nord-americà Philip Roth, «que sempre està en les trameses per als Nobel, naix a Newark, prop de New York, i quasi tota l'obra és la reflexió de la seua vida a Newark; això és una gran lliçó», explica en primer lloc. Per altra banda, trobem «Josep Pla, de Palafrugell, i bàsicament un escriptor de l'Empordà, o del seu poble, de manera que tot el seu món s'explica a partir d'un rodal d'uns quilòmetres quadrats». Exclama, arran dels exemples, que «aquesta és la meua aspiració», encara que esclareix que el mot local, com a qualificatiu, «sovint s'utilitza com una etiqueta dolenta, tot i que no ho és».

Joan Garí vol ser tan local com Roth o Pla, encara que «això no lleva que després no et coneguen fora de la teua comarca, perquè aleshores seria un escriptor invisible». En definitiva, Garí és imperceptible per a un país entretingut amb xarlotades, tot i haver-se atrevit a recaminar el país de Joan Fuster, escriure el sabor de les menges o declarar la seua adhesió montaigniana a l'ama de la casa on va nàixer el pare de l'*essai*.

PREMI DE LA CRÍTICA DELS ESCRITORS VALENCIANS
DE LITERATURA INFANTIL

La senyora Neus

(Tàndem Edicions)

David Navalón

(il·lustr. Ada Sinache)

La senyora Neus

Faristol, març de 2017

Marc Rodríguez Juanola

A vegades ve de gust llegir un llibre d'aquells que et permeten deixar anar la imaginació, deixar-te endur per la història, per molt surrealista que sigui. I si, malgrat la inversemblança de l'argument, la narració és creïble, la història està ben traçada i els personatges estan ben definits, demanes que el final del viatge estigui a l'altura. En aquest cas, a mesura que avança la història, el personatge de la senyora Neus fa una evolució lògica, però, en la meva opinió, l'encert del final és que no resol la intriga que persegueix el lector al llarg del llibre. L'autor aconsegueix que la seva resolució no acabi sent rellevant.

La intriga, el factor sorpresa, la incredulitat i la fantasia impregnen la història. L'únic que sona una mica repetitiu i clàssic és el perfil del personatge principal: una dona d'una certa edat, que viu sola i amargada i que no suporta els infants, i que és, precisament, gràcies als infants que acaba fent el tomb. L'evolució de la protagonista de què parlàvem abans és esperada i coneguda des de gairebé el principi del llibre.

Les fantàstiques il·lustracions a tot color que complementen la història i el format del llibre, que gairebé és de butxaca, ajuden a fer encara més agradable i àgil la lectura.

PREMI DE LA CRÍTICA DELS ESCRITORS VALENCIANS
DE LITERATURA JUVENIL

Per què tot em passa a mi?

(Editorial Bromera)

Josep Millo

Per què tot em passa a mi?

Diari La Veu, 3 de gener de 2017

Josep Miquel Bausset

Aquest és el nou títol que ens proposa l'escriptor Josep Millo (l'Alcúdia, Ribera del Xúquer), una novel·la publicada recentment per Edicions Bromera i guardonada amb el I Premi Vila de Teulada de Narrativa Juvenil 2015. L'obra, summament interessant i divertida, escrita amb un estil àgil, entretingut i amè, forma part de la col·lecció Espurna de la mateixa editorial.

La novel·la de l'amic Millo arranca en una vesprada de vacances d'estiu amb els dos protagonistes adolescents, Sònia i Max, sols a casa –i intentant retallar distàncies–, quan l'arribada imprevista dels pares d'ell acaba amb el somni que tots dos començaven a bastir. A partir d'aquest moment, comença la desfilada de situacions i personatges, adolescents i adults, que desenvolupen un relat divertit i apassionant, no exempt de sorpreses i embolics, que avança amb un ritme trepidant fins un desenllaç totalment inesperat.

Per què tot em passa a mi? tracta el tema de l'amistat en el context d'una colla d'amics i amigues i, en algun cas, en el descobriment dels primers sentiments amorosos impel·lits

per l'atracció física que es desperta amb l'adolescència. Hi ha també altres temes subjacents, com l'educació i formació dels joves; la creació del propi criteri, les relacions entre els adolescents i la família, etc.

Josep Millo és autor de novel·les com *Viatge a l'Illa Gran* (Tabarca, 1991), *L'enigma dels prismàtics* (Tabarca, 1999), *La mort espera a Varsòvia* (Bromera, 2003), *Les cigonyes venien de París* (Baula-Edelvives, 2006), *El verí de la cobra* (Bromera, 2011), *L'increïble viatge a l'Illa Gran* (Bromera 2015), a més del relat històric *Abdul i l'espasa dels Montagut*. Millo, amb un llenguatge àgil i acurat, ha rebut diversos premis, com el Ciutat de Torrent de Novel·la Juvenil, el Samaruc de l'Associació de Bibliotecaris Valencians, i el Premi Bancaixa de Narrativa Juvenil, dins dels Ciutat d'Alzira, a més del Vila de Teulada.

Amb aquesta novel·la, l'escriptor de l'Alcúdia ens ofereix l'oportunitat d'endinsar-nos, una vegada més, en el món de vegades procel·lós dels adolescents i el de la seua integració progressiva en una societat on els adults no solem posar-los les coses massa fàcils.

Una obra, en fi, recomanable per a llegir, compartir i regalar.

PREMI DE LA CRÍTICA DELS ESCRITORS VALENCIANS
DE NARRATIVA

Si ha nevat

(Editorial Bromera)

Paco Esteve

Si ha nevat,
èpica de la muntanya valenciana
blog *A tall d'invocació*, 11 de novembre de 2016

Enric Balaguer

El darrer premi Enric Valor de la Diputació d'Alacant ha estat per a la novel·la *Si ha nevat* (2016) de Paco Esteve, un jove escriptor nascut a Agres, el 1979, i que forma part de la nova generació d'escriptors valencians. *Si ha nevat* és una obra ben singular que si calgués comparar amb algun altra tipologia artística fa pensar en un mural, com els que els pintors mexicans Siqueiros, Orozco o Rivera varen pintar a les ciutats mexicanes. I si mirem el cinema, el primer que em ve al cap és *Novecento* de Bernardo Bertolucci.

Si ha nevat escenifica la vida dels habitats d'Agres i altres pobles del voltant de la serra Mariola dedicats a la recollida de la neu a l'hivern i a la seua comercialització posterior en ciutats com ara València. Els pous de neu que són ara una atracció per a senderistes, foren, en el seu moment, els punts d'una activitat puixant que donà faena a molta gent i diners a uns pocs, com ara la família Puig que tenia quasi el monopoli de l'explotació. L'obra se centra en una època convulsa: la del regnat d'Isabel II i els anys posteriors. Un període marcat per l'enfrontament entre carlistes i

lliberals, per les truculències dels cacics o per malalties com la pesta que assotà el territori amb virulència.

Al voltant de la neu i dels pous de neu, l'obra ens presenta uns personatges com Joan Coces, el protagonista, acompanyat d'un estol de figures que s'enfronten amb dificultats –o són castigats per una vida dura– però també gaudeixen de moments i de situacions meravellosos. La duresa existencial s'hi combina amb la màgia de la natura i amb els remeis de guariment natural. Joan Coces és un sanador amb unes capacitats extraordinàries: tant bon punt pot salvar la vida d'un pollastre ferit com la d'un xiquet o una dona malalta.

Si ha nevat ens transporta a un món i a una època evocada amb força i eficàcia, amb una cabalosa profusió de detalls. Hi ha també un conjunt divers de personatges de classes socials diferents i d'adscripcions polítiques antagòniques. Per això recorda un mural inspirat en la segona meitat del segle XIX i situat en un lloc de la nostra geografia muntanyosa que, a dir veritat, mai no havia gaudit d'un reflex literari. Qui associa l'alta muntanya a la realitat valenciana?

L'escriptura és un dels ingredients reeixits de *Si ha nevat*: des de la sintaxi, modulada amb frases melòdiques, a la riquesa lèxica que incorpora paraules d'una llengua oral que no ha tingut reflex literari, tot afegint-hi els símils, d'una expressivitat radiant. El relat, sovint, s'acompanya d'humor i desperta una sensació complaent en el lector.

La novel·la de Paco Esteve ens porta a una èpica de muntanya (de la Mariola) que a més incorpora alguns topants imaginaris, perquè la frontera entre la realitat i els somnis es dilueix en alguns moments claus. Hi ha, així, la incorporació de trets d'un realisme màgic que assoleix culminar la ficció amb rotunditat. En propòsits i en resultats, no hi ha dubte que es tracta d'una gran novel·la.

Si ha nevat: el declivi dels senyors de la neu

Valencia Plaza. CulturPlaza, 22 de novembre de 2016.

Felip Pineda

Vivim un temps estrany, en què l'aigua corrent arriba pràcticament a totes les nostres llars i la majoria de cuines compten amb un congelador i, encara així, comprem bosses de glaçons al supermercat. Des d'esta perspectiva, costa imaginar que, no fa tant, el gel era un bé preuat que servia per a conservar aliments o per a socórrer el malalt febril. Però no tothom hi tenia accés i, fins i tot, hi havia gent que en feia negoci. Si retrocedirem fins al segle XIX, quan la modernitat encara era una promesa i el canvi climàtic no sobrevolava totes les nostres accions, trobaríem un territori valencià amb les muntanyes farcides de pous de neu i famílies de nevaters dedicades a explotar este recurs natural.

A esta època ens trasllada *Si ha nevat* (Bromera, 2016), la novel·la històrica amb què Paco Esteve i Beneito (Agres, 1979) ha aconseguit el Premi Enric Valor que atorga anualment la Diputació d'Alacant. L'autor abandona l'experimentació del seu més que recomanable debut *Qui no fa la festa* (autoeditat, 2013) i s'endinsa en camins més convencionals per relatar-nos un fragment del nostre passat. Però

per tal de fer-nos arribar a l'època huitcentista, Esteve executa un delicat exercici d'arqueologia literària. *Si ha nevat* es conforma de tres línies temporals que s'entremesclen i ens deixen veure, així, els fils de la història. En la primera capa, la més superficial, que té lloc durant l'any 2012, trobem Jordi Llopis, un periodista jubilat que assisteix a classes d'escriptura creativa i que, després d'una experiència propera a la mort, decideix reconstruir algunes de les seues vivències en forma de llibre, una convicció que serveix com a porta d'entrada al relat principal i que convida el lector a continuar escarbant.

La segona capa ens mostra la joventut de Llopis durant la dècada dels 40 del segle XX, els inicis del franquisme. D'esta manera coneixem millor el personatge: un redactor de *Las Provincias* que prové d'una família burgesa d'Alcoi adepta al règim i que, fart de no trobar remei per a una violenta tos que amenaça de fer-se crònica, en la seua vintena visita a contrarcor un curandero d'Agres, el tio Coces, a la busca d'una solució. Esteve desplega en esta línia temporal el seu coneixement sobre la medicina popular—especialment en les seues manifestacions més marcadament agresanes— i el fràgil encaix d'estes creences en la doctrina nacionalcatòlica. No debades, és autor també d'*Agres i dolces* (Bullent, 2015), una completa mostra divulgativa de la cultura pròpia d'este municipi del Comtat.

La figura del tio Coces serveix d'enllaç amb la tercera trama, la més extensa i elaborada, que ens transporta a la infància del sanador, durant la qual va estar estretament vinculat a la família dels Puig, un llinatge que controlava en règim de monopoli els pous de neu de la Serra de Mariola. És en este punt quan la novel·la s'amara de realitat per relatar el declivi d'una nissaga de senyors de la neu que va desplegar el seu poder sobre les nostres terres. A

través dels ulls dels Puig i dels seus servidors, Esteve descriu com es van viure alguns dels fets històrics més importants del segle XIX a les comarques centrals valencianes: les guerres carlines, la Revolució del 1868 i el Sexenni Democràtic, la Restauració borbònica i la instauració del caciquisme o les pandèmies de còlera. *Si ha nevat* deixa testimoni, fins i tot, de la Revolució del Petroli, l'alçament anarcosindicalista que va prendre Alcoi el 1873 i que acabaria amb l'execució i la vexació del cadàver de l'alcalde republicà Agustí Abors i Blanes, conegut per la posteritat com «el Pelletes».

Amb un gran domini del llenguatge popular i una habilitat especial per a representar tendres escenes quotidianes, Paco Esteve escenifica l'ocàs d'una família noble i, pel camí, ens mostra una societat desigual i marcadament estratificada que, salvant les distàncies, recorda l'actual en algunes coses («Amb el pas del segle XX al XXI sembla que hem tornat al XIX», afirmava l'escriptor en una entrevista a *Alicante Plaza*). *Si ha nevat* és la història d'un canvi d'època, de les coses que es deixen arrere en els processos històrics i les que sempre queden per fer. Una novel·la que ens alerta sobre la relació entre els humils i els poderosos i ens ajuda a comprendre millor la configuració política del nostre present. L'autor relata, d'una manera fàcil de llegir i al mateix temps ben documentada, la decadència del negoci nevater i, per extensió, la fi d'una era, és a dir, d'una manera d'entendre el món. Com a mostra, la sorpresa que s'apodera d'un jove Coces quan s'assabenta que l'hereu dels Puig està venent els pous de neu familiars per dedicar-se a la fabricació artificial de gel: «És com si hagueren inventat una fàbrica per fer aigua. Per a què, si a la serra n'hi ha més de la que es necessita?». Misteris de la modernitat.

Que no deixi de nevar

El País. Quadern, núm. 1660, 22 de desembre de 2016

Pau Vidal

No és fet expressament, perquè els capricis del destí postal tenen aquestes coses, però si alguna cosa podria funcionar com a antídoto davant la batalla a tres bandes entre la Filològica i l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, o més ben dit entre la Gramàtica i el Diccionari respectius, i el morrofortisme lexicogràfic és precisament *Si ha nevat*, text potent d'un valencià d'Agres, que és un poblet aparentment insignificant allà a la serra de Mariola. Dic aparentment perquè en aquella zona muntanyenca del sud del País Valencià s'hi practicava una activitat econòmica que sembla feta a posta per convertir-la en una metàfora del temps i del país: els pous de neu. Un temps i un país que només es poden explicar amb un univers lingüístic compacte i coherent, que certament no és el de la dissidència.

Per donar veu a un segle i mig de profundes transformacions socials, econòmiques i paisatgístiques, la primera condició és conèixer aquella veu.

L'habilitat primera de Paco Esteve (Agres, 1979), doncs, ha estat saber donar forma a un imaginari que ja hi era (els

nevaters, l'explotació dels jornalers i pagesos per les famílies riques, la tensió entre un carlisme a les acaballes i un anarquisme naixent...) i bastir-hi una trama que funciona a tres nivells temporals: de l'últim terç del XIX fins avui. El protagonisme de Joan «el Coces», el saludador o remeier, és un eix que compleix la doble funció de representar l'exotisme literari (la personalitat pintoresca o extravagant, quasi mítica) i alhora teixir la versemblança, tan necessària tenint en compte lo inexplorat del territori (Víctor Amela i Martí Domínguez l'han precedit recentment, amb resultats desiguals). Davant les barraques de l'horta, les cases de barrets torrentianes i la platja-i-arròs de la cosmogonia franquista i postfranquista, Esteve i Beneito hi oposa una versió quasi carrasclètica de la muntanya i les valls nord-alcoianes, seguint el desplaçament geograficolingüístic de l'aristocràtica família Puig (també anomenat camí de la deserció: del mas al casal, del valencià al castellà).

L'altra habilitat, és clar, és el material amb què es fabrica l'epopeia. No en va li ha estat concedit un premi com l'Enric Valor. I aquí és on la traça de l'autor eleva l'intent a literatura de debò (cosa que no sempre passa en els precedents esmentats). Perquè per donar veu a un segle i mig de profundes transformacions socials, econòmiques i paisatgístiques, la primera condició és conèixer aquella veu. Aquelles veus, car el paisatge humà del llibre és molt variat. Ser filòleg no és garantia de res, però Paco Esteve és autor d'un llibret deliciós sobre el parlar del seu poble (*Agres i dolces*, 2015) que ara, vist en perspectiva, revela el seu caràcter de banc de proves. De fet, aquest romàntic aimador col·lectiu de la llengua que és el poble català (en sentit ampli: també valencians, illencs i companyia) podria aprofitar *Si ha nevàt* per mirar d'entendre que els mots, tant si són bàrbars com genuïns, no són res sense

l'embolcall de l'estructura, sense la coherència d'un tot harmònic fet de molts elements (ritme, alternances, harmonia) indestriables. Que tu pots ser alhora col·loquial i formal, valencià de formes i estàndard de concepte, dialectal en el vocabulari i normatiu en l'ortografia, amb una sola condició: que en sàpigues, que caminis segur, que tinguis passió per aquesta neu preciosa que es deixa emmotllar amb dedicació i ofici. I d'això, a *Si ha nevat*, n'hi ha de sobres.

PREMI DE LA CRÍTICA DELS ESCRITORS VALENCIANS
DE POESIA

Serena barca

(Edicions del Buc)

Maria Josep Escrivà

Maria Josep Escrivà o el do de l'aigua escrita

Caràcters, núm. 75-76, primavera-estiu de 2016

Susanna Rafart

Febrer de 2002. Corbes inacabables per la carretera de la Valldigna. Carabasses «torraes», lectures de poesia, austeres i delicades col·leccions de fulls volants i un llarg collar de veus fermant l'espai poètic de la València d'aquells anys. No puc deixar de pensar en Maria Josep Escrivà sense dissociar la seva figura de la passió, el compromís i la fràgil intimitat de les coses menudes. Aquell dia lluminós, també vam pujar a la Drova, però en Pep Piera no hi era. Baixàrem sota una crepuscular cinta vermellosa a l'horitzó, envoltats de ginesteres aromàtiques i converses sobre Dylan Thomas. També aquell vespre, vam acabar al Café Negrita de Gandia amb altres poetes. De seguida saltàvem de la vida íntima a la vida pública, desembolicant lligalls diferents d'experiència poètica i vital amb la mateixa avidesa, perquè estar al costat de Maria Josep Escrivà és viure plenament en el mode poètic.

Primer van ser els quadernets de poesia del Café Malvarrosa i a complicitat amb tots els noms que en formaren part. Eren projectes que començaven, prenien forma i perduraven. Les plagues de traducció poètica a la col·lecció Razef s'afegien a aquesta vivència compartida. I el cicle

Poesia a la Casa Vella o bé la publicació de l'antologia *Ai, València* (2003). Aquesta i altres manifestacions són mostra de l'activisme cultural que la poeta sempre ha sabut acompanyar amb la seva vena creativa: la reivindicació, l'edició, el combat de la primera època la van situar ben aviat com una referència de les poetes joves valencianes- I la seva poètica, més enllà dels textos escrits, compta amb els amics que van i vénen de totes bandes i que han marcat experiències artístiques importants. Són, tots els seus llibres, àgores de poetes amb qui dialoga i es comunica entre citacions i dedicatòries. Ara, el seu bloc és un nou espai de defensa i lluita per la llibertat, un camí d'anada i tornada de la col·lectivitat a la singularitat del jo i a l'inrevés.

Potser per aquest motiu Maria Josep Escrivà es pren el seu temps entre llibre i llibre. D'escriptura lenta, els poemes tarden i s'entenen a mitja veu abans no són dits. La projecció major de la poeta ve amb el salt a Barcelona, amb l'antologia *Imparables*, l'any 2004, i amb l'obtenció dels Jocs Florals el 2007. A partir d'aleshores, una veu més madura que no ha perdut la seva essència comença a explorar noves formes i nous temes. Així mateix ho manifesta el darrer llibre quan, conscientment, resol buscar un llenguatge per a l'erotisme.

De delicades mans i complexió fràgil, Maria Josep té una mirada reflexiva. Escrivint canta, plantant teoritzat, conduint mostra. En l'antologia poètica *Segle XXI*, donava la nòmina de poetes influents en la seva formació: Antonio Machado, Maria-Mercè Marçal, Vicente Huidobro, Paul Éluard, Eugenio Montale, Safo i Eugenio de Andrade. Poetes en els quals el discurs moral impregna uns poemes dotats d'un gran amor a la vida. Saber situar-se en el mapa de la desesperació amb les proves de l'amor per acompanyar-la, des de la serenitat, és un mester reservat a uns

pocs. Perquè la neutralitat no és la condició natural del poeta. Des de mitjans del segle XX, qui pren la ploma se situa sobre una posició indefugible davant del dolor dels altres. *Tots els noms de la pena* és el llibre més explícit de la condició d'Escrivà. El dolor dels altres és omnipresent en una poètica que s'esforça per conciliar la pena amb l'extraordinària normalitat dels dies plaents: la tensió entre el desig com a principi i el dolor com a final.

El Grau, Gandia, Miramar, Valldigna, la Drova, València, Barx... Topònims que imanten la itinerància de la poeta en llocs i arrelaments furtius. Caminar és donar ulls a la salvatgia constructora del país, denunciar pacíficament el que ha desaparegut. Escrivà desvetlla la necessitat de formar part d'una col·lectivitat, per la qual cosa es lliura a una generositat que iguala diferències: la veu projecta la continuïtat de les coses i expandeix el sentit últim i particular del que només és significatiu dins d'aquesta influència. La pietat permet la bellesa i a l'inrevés. Amb la divisa de la Szymborska, «Perdoneu-me, guerres llunyanes, per portar flors a casa», inicia la maduresa d'una veu celebrativa més contundent i compartida.

Amb *Serena barca*, en els repunts en què la veu alena finals, sempre hi retrobem la capacitat de revestir les acaballes amb un gest fervorós: tot és comptar caramells tardans, llums, l'alta ventura que l'ull poètic ens ensenya a mirar, un cop depassat el mirall de la realitat convicta. Ara bé, tot poeta escriu amb l'ànim o el secret desig de servir tard o d'hora als altres una divisa. I Maria Josep Escrivà ens encoratja a la plenitud, a la confiança, a la fortalesa dels mons petits per poder salvar des de cada individualitat el que algun dia, del món, ens desespera: «Ser qui sóc, / la meua sort: / dels bancals, l'agró que vola, / i de l'ampla mar, el port».

Norai d'amar

Lletres Valencianes, tardor de 2016

Mercè Climent

Edicions del Buc fa salpar una nova barca, ara amb versos de Maria Josep Escrivà. Ja teníem ganes de tornar a navegar –naufragar– en la seua mar poètica. *Serena barca*, un llibre que enamora, perquè més enllà de poetitzar la mar i l'amor, Escrivà costreja les platges de la bellesa, la sensualitat i la puresa.

Dues barques de bocaterrosa, assedegades d'aigua, de vida. Una platja encara verge. Per poc de temps. Una mar d'ones i una mar de dunes. El naufragi immortalitzat per un fotògraf, primer. I, per una poeta, després.

La poeta és Maria Josep Escrivà i el poema, *Serena barca*. Com aquella cançó de Manolo García inclosa en el disc *Para que no se duerman mis sentidos*. Un poema que és (la) clau per al naixement d'aquest poemari de títol homònim, que immediatament ens fa evocar una barca abandonada al bressol d'unes aigües calmes. Segurament metàfora de l'estat de serenor en què es troba el jo poètic. Tanmateix, sabem que la mar –com la vida– pot embravir-se en qualsevol moment i fer brandar la nostra barca i fer-nos caure-hi. Morir o naufragar ja dependrà de nosaltres. Un llibre

suggeridor, madur, sensual i, també, juganer, amb remor de mar de fons.

Serena barca s'estructura en quatre seccions perfectament teixides, com una xarxa de pescador. En la primera, «Tipografiar el buit», la poeta grauera escriu precisament de la necessitat d'escriure, sobretot després del naufragi –concepte ben present al llarg del llibre. Si havia encetat el poemari amb un alexandrí ben mesurat, ací es permet de fer les primeres joguines literàries. És el cas dels poemes «Jocs malabars», «Àpat» (tot un poema escrit només amb la vocal a) i «Funambulisme d'ales». La poeta, en abandonar-se a la realització d'aquesta activitat plaent –el joc i la poesia– manifesta total llibertat i exterioritza la seua manera de ser, les seues emocions i els seus sentiments més ocults.

En la segona de les parts «El pou: l'origen», Escrivà ens fa submergir-nos en «una mar onejant de vida nova». La poeta trenca tots els tòpics i es refereix al pou com a origen i no com a final, caiguda o abisme. Com no podia ser d'una altra manera, en aquest bloc de poemes n'hi ha un, de títol idèntic, que dedica a la mare, on poa l'aigua primerenca –inici de tot–, capaç de calmar qualsevol set. Versos, en definitiva, on batega per damunt de tot el desig de viure.

En «Lentes estalactites», la tercera de les parts, trobem composicions de to elegíac; poemes per als que són morts: els amics, el bosc, l'esperança, la dignitat... i, també, el passat. En cada poema, un dolor, una tristesa, una pèrdua. Una «gota inextinguible» que fa perpetuar l'abisme. Tanmateix, la poeta deixa un bri d'esperança, com el raïm de pastor que creix insensat dalt de qualsevol teulada.

Eros i Tànatos donant-se la mà, fonent-se, sent la mateixa cosa. Així, els últims dos versos d'aquest bloc de poemes de mort sentencien: «Tan cert com que, enllà del foc, / sempre, sempre venç el verd».

I amb aquest verd, amb aquesta esperança, Escrivà enllaça amb l'última de les seccions, la que alberga els poemes més eròtics i més sensorials: «On pastura l'esperit». De nou ens trobem amb la poeta més juganera, més suggeridora i, també siga dit, més valenta, ja que poetitza –o fóra millor dir canta– parts del cos ben oblidades en poesia, com ara el dit gorrí, els peus, el melic, el bescoll, el peçó (de l'orella)... masculins. «On pastura l'esperit» ens retorna a la cita inicial del poemari: «La meua pàtria / és el lloc on pastura l'esperit», manlevada –lliurement– de la lletra de la cançó de Manolo García ja esmentada. I el cercle, com el de l'aigua, es tanca. Per tornar a començar. Perquè, com deia Joan Fuster, «l'única manera seriosa de llegir és rellegir».

El centre de la intel·lecció

Núvol, 4 de desembre de 2016

Francesc Parcerisas

Un dels atractius del fenomen poètic és arribar a comprendre una doble relació: quina és l'operació que permet connectar la poesia amb la vida (la vida del món, del carrer, la de l'objectivitat (?) de cada dia...), i de quina manera aquest pont lingüístic que el poeta basteix a través de l'escriptura té cap mena d'impacte perdurable damunt el lector. De la primera part n'aprenem les tècniques de construcció del poema, de la segona –almenys en certa mesura– el seu sentit.

Hi pensava llegint *Serena barca* (Edicions del Buc, 2016), l'últim llibre de Maria Josep Escrivà (el Grau de Gandia, 1968). Un llibre d'aspecte gairebé tímid, dividit en quatre parts breus explícitament diferenciades, amb endreces, explicacions, una fotografia de dues barques que descansen cap per avall damunt les mates espinoses que creixen en un serral anivellat i buit, i un epíleg de Manuel Forcano que en destaca, justament, la «immensa calma» i la «serenor» amb què Maria Josep Escrivà ens fa arribar la seva poesia. Destaco tots aquests elements para-textuals perquè, a diferència del costum tan estès de fer que el

poema sigui una fumarada de tuf metafísic a partir d'encenalls de combustió tan ràpida com precària, a *Serena barca* trobo l'afany compromès i intel·ligent d'algú que, sense renegar-ne mai, cerca de recórrer la distància inevitable (i fructífera) que hi ha entre el fet viscut i l'escriptura com a experiència de sentit molt determinada: tal cosa, tal circumstància, tal pensament o emoció ens ha dut a provar d'escriure un poema que és també una mena d'experiència literària i humana concreta (i no una altra). Aquest afany per comprendre quina mena de formalització hem de consolidar a través de l'escriptura poètica per a mi representa la veritable recerca del que és el centre de la intel·lecció.

A diferència del que podríem anomenar, sense cap mena d'intenció despectiva, per pur afany de claredat descriptiva, el poema «paràsit» de la realitat –el poema que es limita a descriure-la (amb més o menys encerts, garlandes o cornucòpies), que l'ensucra, o s'hi rabeja com una sangonera–, a *Serena barca* trobo sovint una meravellosa complexitat textual, sempre enganyosament i molt deliberadament senzilla. A «Divendres de passió», per remetre'm a un poema concret, dues cites (d'Antoni Ferrer i de J. Palau i Fabre), quatre estrofes prou breus i una coda, serveixen a l'autora per establir un diàleg (potser seria millor dir-ne per entrecreuar una mirada?) amb aquests poetes, en una situació que de seguida esdevé un diàleg amb els qui sofreixen, amb la natura, amb l'univers i, novament, amb la poeta mateixa. La senzillesa del vers no exclou la tensió constant creada tant pels recursos formals (l'hipèrbaton clàssic: «només a les pomeres deixa abril...») com per la distància d'una ironia menuda i agredolça que s'aplica al mateix subjecte del poema («el desconsol... se l'haurà d'inventar, aquesta nit»). Recursos similars, amb

repeticions o enumeracions, els trobo al fabulós poema «Arbre», on els *crescendo* de les imatges esdevé, per la notable capacitat de l'autora de buscar què és allò que farà que el poema arribi al lector i d'alguna manera l'afecti, esdevé, deia, un enriquiment de l'experiència vital del lector (l'enriquiment de què parlava als seus estudis crítics Arthur Terry). El gran mèrit de Maria Josep Escrivà és fer que l'entramat de les imatges naturals esdevingui un esclat de sensualitat, on el lector podrà identificar-se amb aquest final impactant: «Ser miracle en la fam / i enfilar-se, cos / amunt, arbre amunt, / pels mateixos camins / que recorre la saba.» Un entramat que retrobo també en un poema com «Esquena» on el vers més eixut, senzill, ascètic, va saltant, com la petja de l'ocell damunt la sorra, fins a trenar una mena de cistella de vímet amb les paraules i confegir un final amarat de sensualitat.

Al llarg de la lectura de *Serena barca* més d'un cop he recordat V. Andrés Estellés, perquè se'ns hi ofereixen tota una sèrie d'elements que van des de la dicció ausiasmarquiana, fins a aquella golafreria sensual i total d'Estellés, que en ell és sempre un devessall fet de la contemplació meravellada. En Maria Josep Escrivà aquesta riquesa, però, és feta de la sublimació continguda. Els orígens, de vegades, semblen els mateixos –la contemplació admirada de la realitat–, però Maria Josep Escrivà s'esforça constantment per fer que el seu centre d'intel·lecció, el lloc des del qual considera que pot formular literàriament la distància que hi ha entre la seva experiència del món i de l'emoció damunt el paper, es mantingui agosaradament equilibrat entre la variada i abassegadora riquesa de la realitat i el desencís més eixut o escèptic del pensament. Llegeixo el poema «Dones a les cunetes», un poema «sobre» –aquí cal posar les cometes ben posades, ja que, de fet, el poema

tampoc no és mai «sobre» res que no sigui el poema mateix— la prostitució a peu de carretera. Un poema en què les imatges, la descripció, la comparança creix aparentment recolzada només en l'adjectivació («sentinelles cansats», «gossos esporuguits»...) per fer-se després síntesi i, altre cop, al final, permetre que l'enumeració ocupi el lloc del judici. El centre de la intel·lecció és trobar la manera com un poema que podria ser classificat com de denúncia social esdevingui un poema colpidor perquè sap aconseguir del lector no només la imprescindible complicitat ètica—que deriva del pretext objectiu damunt del qual és bastit el poema— sinó la possibilitat de compartir amb ell la riquesa de l'observació i l'aportació, a l'hora d'interpretar la realitat, de la llengua en el seu estat de màxima exigència.

Feia gairebé deu anys que no havia llegit cap nou llibre de Maria Josep Escrivà, i en acabar *Serena barca* m'adono que em sento enriquit i complagut perquè l'espera ha estat més que generosament justificada.

PREMI DE LA CRÍTICA DELS ESCRITORS VALENCIANS
DE TEATRE

Saqueig

(Editorial Bromera)

Xavier Puchades

Xavier Puchades. Fundido a negro

Détour, 3 de maig de 2016

Òscar Brox

Si hay una palabra que permanece atascada en la garganta del presente, esa es impunidad. Ni la indignación de la masa ha conseguido minimizar el proverbial encogimiento de hombros con el que los ladrones, los del comité de empresa y los de guante blanco, se quitan de encima el peso de cualquier responsabilidad. Al fin y al cabo, el resultado de sus fechorías es tan palpable en quiebras, cierres, gestiones disparatadas y monumentos caóticos que no hace falta demasiada imaginación para vislumbrar las heridas abiertas que la sociedad no ha acabado de lamer. Tan grandes como los pelletazos urbanísticos en plena línea de playa que se asemejan al esqueleto de una ballena varada en la orilla. Esos en los que el hedor del saqueo es tan penetrante que cuesta años borrarlo de sus muros.

A buen seguro, Xavi Puchades es lo más cercano a un antropólogo de la realidad valenciana, capaz de colocar (junto a Begoña Tena) a una indígena como guía turística de esa otra ciudad que, titubeante, se abre a codazos entre la vergüenza de las estafas urbanísticas y las ideas de falsa modernidad. O un dramaturgo que, en *Èxit*, se plantea

inteligentemente profundizar en ese sentimiento de vacío que inunda a tantas generaciones perdidas, en un inventario de deudas y dolores del que somos, al mismo tiempo, víctimas y perpetradores. *Saqueig*, en este sentido, continúa la reflexión trazada por su anterior texto teatral para situarnos en ese instante en el que, tal vez, la sensación de balance de vida ya no puede disfrazarse con mentiras, ya sean piadosas o brutales. Es decir, cuando la cercanía de un final alienta a disparar verdades a bocajarro. Directas a la mandíbula y, sobre todo, a la moral.

En *Saqueig*, como en *Èxit*, las protagonistas son dos mujeres abandonadas que viven con sus respectivas soledades. La más mayor, bajo la campana de cristal en la que, bordeando la demencia, trata de salvaguardar un pasado de oropel y fantasía. La más joven, subordinada a un mundo que apenas le ha dejado construir sueños, no digamos ya realidades. En el que la voz entrecortada de una última pareja amplifica ese sentimiento devastador de no tener a nadie. De estar solo, sin más. Y, tal vez, de no saber por qué se está. A diferencia de su anterior obra, Puchades parece concentrar más a los personajes y su evolución dramática, consciente de que quizá los conocemos mientras su mundo sigue en marcha, directo al abismo. Sin tiempos muertos ni pausas para confesiones. Por mucho que la madre, Rosa, cuente con un momento de intensidad casi enfermiza en el que desnuda su interior ante un personaje fantasmal fruto de sus desvaríos.

No exento de comicidad, con pasajes que traen a la memoria del lector a personajes demasiado cercanos al pesebre político de estos últimos años, *Saqueig* destaca, en cambio, por la compleja relación que su autor urde entre madre e hija. Por esa compasión, más que amor; por esa subordinación, más que abnegación; por esa entrega, más

que compañía, que Rosa reconoce en el papel de su hija. De una hija cuya distancia pone de manifiesto las flaquezas y debilidades. La sensación de que el aliento maternal vivió ligado a conceptos demasiado efímeros, alejado de cualquier intimidad visceral. Como otra fantasmagoría más en el vagón de un tren de vida destinado a descarrilar con la corrupción. Tan triste como decir que no queda nada, que se ha perdido todo y ni siquiera hay una pizca de rencor que estimule el roce, el acercamiento. El miedo a una muerte deseada que devuelva, al menos, la ilusión de una fantasía que acabó con el encarcelamiento del padre. Con el fin de los oropeles. En esa tumba de hormigón desde cuya ventana se huele el cadáver de una ballena muerta. Tan descompuesto como el retrato familiar que arrojan los diálogos entre Vero y Rosa.

A los valencianos se nos puede reprochar, y no poco, nuestras dificultades a la hora de interpretar una identidad propia, siempre acomplejados en un eterno *meninfotisme* o, peor aún, secuestrados por las vanas aspiraciones de modernidad de políticos analfabetos. Y sería tonto no ver en el conflicto que atenaza a esa madre y a esa hija de vidas agotadas una radiografía de esta familia que ha sido la sociedad valenciana de los últimos veinte años. Tan grotesco que ni las formas narrativas de un culebrón venezolano captarían siquiera todos sus matices. De ahí, pues, que la obra de Puchades sea, simultáneamente, alegoría y réquiem de un tiempo, parodia y retrato fiel de una época. Drama y comedia, mezclado y sin solución de continuidad, porque nos hemos acostumbrado a cambiar el maquillaje de bufón por el de payaso triste, y a recibir, mientras tanto, unos cuantos tartazos en plena cara.

La ironía de *Saqueig* es que refleja cómo la caída de una forma de pensar, de un determinado momento de la so-

ciudad, de unas relaciones humanas forjadas entre arenas movedizas, solo da para un drama grotesco en un todavía más grotesco escenario. Como aquellos trípticos ibéricos de los años del pelotazo que Bigas Luna imaginaba en los lugares más horterías del Mediterráneo. Y, sin embargo, la obra de Puchades no está exenta de ternura, incluso de amor, si bien es mayor el que demuestra por sus personajes que el que aquellos dejan entrever. Para, entre otras cosas, poner un poco de distancia con aquellos lodos. Para sobrevivir al (d)efecto devastador que la política ha inculcado en la sociedad. Para buscar esa raíz humana que, pese a todo, sigue presente en lo más profundo de cada uno, capaz de desnudar una última vez hasta la vergüenza menos reconciliable. En ese desnudo integral, en este monólogo de diálogos entre dos personajes agotados, *Saqueig* se erige como perfecta metáfora de un tiempo al que intentamos mirar desde el espejo retrovisor, a la espera de poder derribar sus manifestaciones postreras. A falta de un fundido a negro que, en definitiva, se antoja más necesario que nunca.

Saqueig: la corrupció distanciada

El Temps, 8 de setembre de 2016

Xavier Aliaga

El dramaturg, director d'escena i guionista Xavier Puchades (València, 1973), guanyà el Palanca i Roca dels Premis Ciutat d'Alzira amb *Saqueig*, una obra que reflecteix un moment de la nostra història present amb un intel·ligent operació de distanciament. Teatre escrit que demana a crits ser representat.

Hi ha una dificultat intrínseca a l'hora reflectir la realitat present a través de la ficció que rau bàsicament en la manca de distanciament, de perspectiva, d'eines per poder analitzar les situacions en el seu conjunt per no caure en tesis carrinclones i epidèrmiques. Passa que la temptació de reflectir en la ficció situacions com ara la desfeta moral i la putrefacció generada per la corrupció són massa fortes. L'excés i la degradació són suggestius, des del punt de vista dramàtic. I els promotors d'un teatre no complaent, combatiu, necessitaven agitar les consciències.

Obres com *Corruptia*, de Josep Lluís Fitó, l'espectacle col·lectiu *Zero responsables*, sobre l'accident del suburbà de València, *El alma se serena*, de Paco Zarzoso i Lluïsa Cunillé, o *Èxit (abans de les eleccions)*, del mateix Puchades,

entre altres, foren algunes de les propostes necessàries que sacsejaren la societat valenciana en els moments previs al canvi de govern. Mirades urgents però valuoses.

Potser som a les portes d'anar a una segona fase pel que fa no sols a la dramaturgia, potser també a la literatura o el cinema, que ens permeta acumular informació i experiències per afinar encara més el tret. O per extraure'n noves visions i mirades. Fet i fet, després del canvi polític, diferents onades van acumulant cadàvers en la vorera. Vista la darrera compareixença pública de Marcos Benavent, el ionqui dels diners, encara estem assimilant el procés. Coneixent com funcionava de veritat. Mentrestant, s'ha de fer via.

Aquest continuar obrint camí i fent-se preguntes és el que ens ofereix Xavier Puchades en *Saqueig*. Atès que no podem distanciar-nos temporalment d'uns fets encara recents, el que fa el dramaturg és un intel·ligent exercici que consisteix a situar els personatges en un temps suposadament futur al qual dues dones, una mare i la seua suposada filla, Vero, que té cura d'ella, interactuen entre elles i amb els dimonis de la seua existència. La dona més gran, Rosa, que se'ns presenta en sabatilles i bata d'anar per casa que «semblen dissenyades per Ágatha Ruiz de la Prada», evoca un personatge de la nostra realitat que no desvelarem però que el lector no trigarà a identificar. «He assistit als millors còctels dels millors museus d'art contemporani. Les millors galeries d'art contemporani s'han obert al meu pas com putes famolenques amb fills. Ho sé tot sobre animals», diu Rosa al principi de l'obra.

En un altre moment li contesta açò a Vero: «En quin idioma parle? M'esforce per parlar-te en un idioma que entengues. Podria parlar-te en set idiomes diferents i no ho faig. He conversat amb tots els grans referents de l'art

contemporani del món sencer, els millors, i m'entenien. 20.000 euros, 200.000 euros, 2.000.000 euros. M'entenien». No cal continuar. Sobre aquesta recança, sobre la degradació («vull saber la puta raó per la qual una persona deixa de ser-ho i es converteix en un objecte corrupte», etziba Vero) i sobre la difícil relació entre les dones, amb la companyia simbòlica d'una balena morta a poca distància d'on són elles, s'articula un text redó i corrosiu que no deixa agafar alè.

Una obra farcida de diàlegs i monòlegs punyents i de recursos escènics molt conscients, propis d'algú que compatibilitza la dramaturgia amb la direcció. Més que representable, una obra que demana a crits ser representada i que, de fet, és la segona peça d'un tríptic iniciat amb *Èxit*. Mentrestant, paga la pena endinsar-se en la lectura d'un dels pocs textos dramàtics que són publicats a casa nostra.

Saqueig, una realitat esperpèntica

Caràcters, núm. 75-76, primavera-estiu de 2016

Clàudia Serra

Saqueig és l'obra més recent del director escènic i guionista Xavier Puchades. Guanyadora del desè premi de teatre Ciutat d'Alzira, l'obra configura, junt amb *Èxit* i una propera peça que encara no ha sortit a la llum, una trilogia que té com a principal finalitat denunciar l'esperpèntica història valenciana de les últimes dècades.

Saqueig explica els secrets més íntims de dos personatges femenins, Rosa i Vero, que mantenen una estranya relació de dependència mútua. Vero és una dona que sacrifica gran part de la seua vida per tindre cura de Rosa, de la qual espera la revelació de veritats que l'afecten. Rosa, en canvi, és i ha estat durant la seua llarga vida una dona sense moral, pretensiosa i despòtica, que ha mirat sempre pels propis interessos. Tot i això, si llegim entre línies, podem comprovar que l'obra ens ofereix una interpretació molt més àmplia i crítica que la d'una enrevessada història familiar. La intenció de Puchades, al capdavant, és portar a l'escenari una mena de reverberació d'alguns dels episodis més purulents de la política que s'ha fet al País Valencià durant les darreres dècades. D'aquesta ma-

nera, Vero passa a representar el poble submís, però tip, a la fi, dels enganys i de les estades d'una polítics estafolarios i sense escrúpols. La identificació del públic amb Vero es dona, sobretot, a través de les seues reflexions i de les seues preguntes: «Com poden arribar persones així, com vosaltres, a ser polítics?» o «vull saber la puta raó per la qual una persona deixa de ser-ho i es converteix en un objecte corrupte, capaç de negociar amb les màfies internacionals exposicions d'art contemporani o de quedar-se amb els diners públics». Pel que fa al paper del Leviatan, queda en mans de Rosa. Malgrat que aquest personatge siga ara una miserable que ho ha perdut tot i que no es pot valer per ella mateixa, viu aferrada al passat, al record del temps en què tot saqueig li era permès i totes les malifetes li eren exonerades pels tribunals de justícia.

Evidentment, els elements grotescos de l'obra van lligats a finalitats còmiques. L'autor ens pica l'ullet descaradament quan, per exemple, Vero diu: «He conversat amb tots els grans referents de l'art contemporani del món sencer, els millors, i m'entenien. 20.000 euros, 200.000 euros, 2.000.000 d'euros»; o quan Rosa, que s'engolia els «millors còctels dels millors museus d'art contemporani», pregunta si «encara existeixen les classes socials». Les esperpèntiques barrabassades d'Alfonso Rus, Consuelo Císcar i Rita Barberà són els referents d'aquestes i moltes altres al·lusions.

L'obra manté el seu punt de sarcasme fins i tot en les acotacions. L'autor ens situa en l'espai on transcorre l'acció de la següent manera: «Saló de l'apartament més alt d'un bloc edificat il·legalment prop de la mar [...]. No cal que estiga decorat amb vulgars motius mariners barrejats amb un inesperat gust pel mobiliari rústic castellà importat de la Xina». També hi afegeix algunes bromes prepa-

rades, sobretot, per a la posada en escena. Quan Vero es disposa a banyar Rosa en una ridícula piscina de plàstic, l'autor es diverteix deformant el famós quadre de Botticelli de la següent manera: «ROSA [...] amaga pudorosa un dels seus pits amb una mà i amb l'altra fa el mateix amb el pubis. És una Venus sobre una petxina inflable de Botticelli. VERO a la dreta d'este inesperat quadre, sosté una tovalla amb motius florals».

La distribució de les escenes s'emprà en *Saqueig* com un recurs per a conferir més dinamisme a l'acció. L'obra desplega tota una sèrie de seqüències breus en una mena de recorregut pels moments més patètics pels quals passen Rosa i Vero un dia de gener de l'any 2015. D'aquesta manera, Puchades sintetitza tota la tràgica i absurda peripècia vital de les dues protagonistes, així com també la penosa etapa històrica que hem travessat els valencians, en una obra que, com ja han afirmat alguns crítics, demana a crits ser representada.